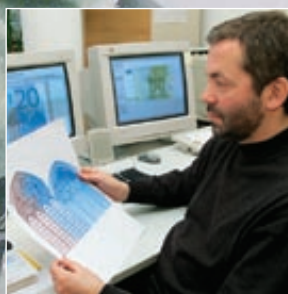

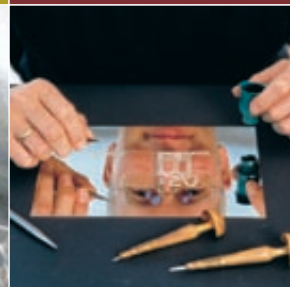
EUROOPAN KESKUSPANKKI

EUROJÄRJESTELMÄ

EUROSETELIEN
JA -KOLIKOIDEN
HISTORIIKKI

NÄIN
EUROSTA TULI
YHTEINEN
RAHA

**NÄIN EUROSTA TULI
YHTEINEN RAHA**

**EUROSETELIEN JA
-KOLIKOIDEN HISTORIIKKI**

ALKUSANAT 7**LUKU 1
VALMISTELUJEN
VUOSIKYMMEN** 9

Eurosetelien ja -kolikoiden liikkeeseenlasku	10
Nimi ja symboli rahalle	10
Nimellisarvojen valinta	12
Käyttöönoton ajoitus	12

**LUKU 2
SUUNNITTELU** 17

Setelien aihepiirin valinta	18
Helppokäyttöisyys	22
Parhaiden setelisuunnitelmien valinta	22
Yleinen mielipide ja lopullinen ratkaisu	24
Eurokolikoiden suunnittelu	28
Ulkoasun viimeistely	30
Ohjeet eurosetelisarjan suunnittelijoille	32
Liite: Ote ohjeista eurosetelisarjan suunnittelijoille	33

**LUKU 3
TUOTANTO** 35

Koesetelien painaminen	36
Koesetelit	36
Painolaattojen tekeminen	37
Esituotantosarja	38
Laadunhallintajärjestelmän luominen	40
Raaka-ainetoimittajiin liittyvät oikeudelliset ja turvallisuusnäkökohdat	41
Paperinvalmistus	42
Setelien painaminen	44
Eurosetelien laajamittaisen tuotannon hallinnointi	48
Ei terveyshaittoja	49

LUKU 4

KÄYTTÖÖNOTTO

Eurosetelitarpeen arviointi	51
Liikkeessä olevat setelit ja setelivarastot	52
Käyttöönottovaiheen setelivarastojen hallintajärjestelmä	54
Eurosetelien ja -kolikoiden ennakkojakelu	55
Ennakkojakelu ja edelleenjakelu	56
Vähittäiskaupan auttaminen uuden rahan käyttöön siirtymisessä	59
Eurosetelien ja -kolikoiden liikkeeseenlasku	60
Kansallisten setelien ja kolikoiden poistaminen kierrosta	62
Käteisautomaattien ja raha-automaattien muuntaminen	64
Kansallisten setelien vaihtaminen veloituksetta	66

LUKU 5

TIEDOTUS

Suuren yleisön perehdyttäminen eurokäteisen käyttöönottoon	69
	70

Euro 2002 -tiedotuskampanja	72
Kumppanuusohjelma	73
Kansallinen tiedotustoiminta	74
Kampanjatutkimus	76
Kampanjan verkkosivut	78
Suhdetoiminta ja lehdistökampanja	79
Suurelle yleisölle suunnattu kampanja	80

LUKU 6

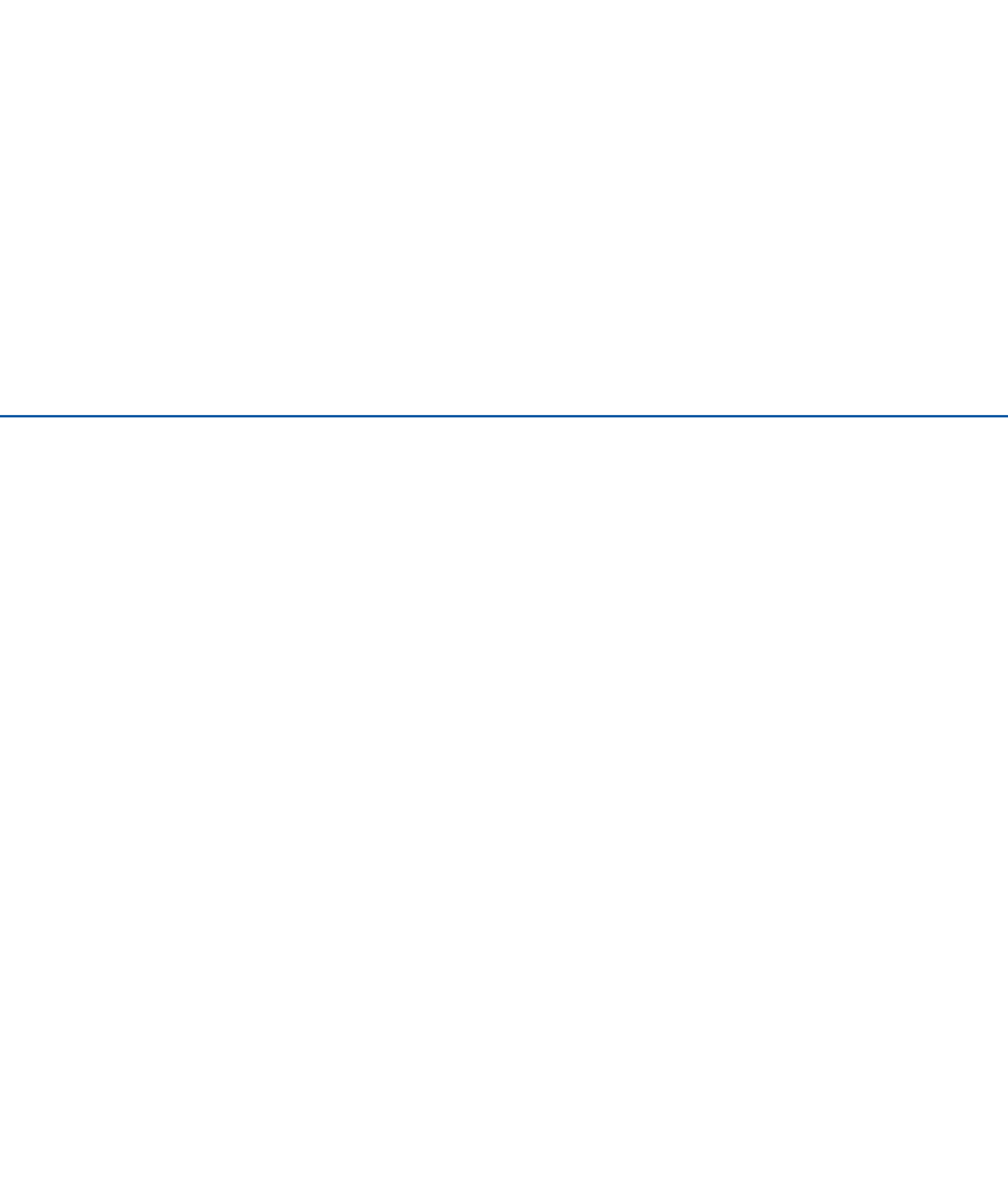
EUROSETELIEN TURVATEKIJÄT

	83
Tunnusteleva	84
Katso	85
Kallisteleva	86
Tarkista ultraviolettilähteen avulla	87
Tarkista suurennuslasilla	87
Hyvä tietää	87

LUKU 7

NYKYINEN JA TULEVA KEHITYS

89

NÄIN EUROSTA TULI YHTEINEN RAHA

ALKUSANAT

Eurosta tuli Euroopan yhteinen raha 1.1.1999. Kolmen ensimmäisen vuoden ajan se oli kuitenkin vain lähinnä pankkien ja rahoitusmarkkinoiden käyttämä ”virtuaalinen” rahayksikkö. Useimmille ihmisille siitä tuli todellinen rahayksikkö vasta 1.1.2002, kun käsin kosketeltavat eurosetelit ja -kolikot otettiin käyttöön. Nykyisin ne ovat jokapäiväistä elämää Euroopan yli 300 miljoonalle asukkaalle.

Uuden käteisrahan ottaminen käyttöön 12 maassa oli historiallinen tapahtuma, jota oli suunniteltu ja valmisteltu huolella useita vuosia, kuten rahayksikön syntyäkin. ”Näin eurosta tuli yhteinen raha” on tositarina siitä, miten uusi käteisraha luotsattiin monenlaisilla päätöksillä ja toimilla suunnittelupöydältä painoon ja keskuspankista lompakoihin.

Euroopan keskuspankki (EKP), euroalueen keskuspankit ja hallitukset, Euroopan komissio, setelipainot, rahapajat sekä ihmiset eri aloilla, erityisesti pankeissa ja kauppoissa, kohtasivat monenlaisia haasteita, vaikeuksia ja riskejä.

Logistiset valmistelut aloitettiin jo vuonna 1992, kun kukaan ei vielä tiennyt, millaisia uusista rahoista tulisi, eikä niillä ollut edes nimeä. Ulkoasusta päätettiin vuonna 1996, kun EKP:n edeltäjä, Euroopan rahapoliittinen instituutti (EMI), valitsi lopulliset setelisuunnitelmat kilpailun perusteella. Vuonna 1998 painettiin koesarja. Pankeille ja kauppoille alettiin jakaa uusia kolikoita ja seteleitä neljä kuukautta ennen niiden käyttöönottoa 1.1.2002. Samaan aikaan euroalueella tehtiin muutoksia miljoonien käteis- ja myyntiautomaatteihin.

Valmisteluihin kuului olennaisena osana myös tiedottaminen. Kaikkien tuli saada tietää, miltä eurorahat näyttäisivät ja miten vanhat rahat voisi vaihtaa uusiin. Viestiä välitettiin mahdollisimman laajalle mm. televisiomainosten, lehti-ilmoitusten ja Internetin avulla. EKP:n ja euroalueen 12 kansallisen keskuspankin EURO 2002 -tiedotuskampanja oli tärkeä viestinviejä. Hallitukset, julkisen sektorin laitokset ja erilaiset yhdistykset tekivät yhteistyötä varmistaakseen, että tieto todella saatiin kaikille.

Uuden rahan käyttöönotto sujui lopulta hyvin, ja nyt euroseteleistä ja -kolikoista on tullut kiinteä osa elämäämme niin kotimaassa kuin ulkomaillakin. Toivotan hyviä lukuhetkiä yhteisen käteisrahamme kehitysvaiheiden parissa.

Jean-Claude Trichet
Euroopan keskuspankin pääjohtaja

LUKU I

VALMISTELUJEN VUOSIKYMMEN

EKP:n neuvosto juhlisti Maastrichtin sopimuksen kymmenvuotispäivää Limburgin hallintorakennuksessa Maastrichtissa. Sopimus allekirjoitettiin vuonna 1992.

EUROSETELIEN JA -KOLIKOIDEN LIIKKEESEENLASKU

Ensimmäiset eurosetelit ja -kolikot laskettiin liikkeeseen vuonna 2002, mutta niiden käyttöönottoa oli alettu suunnitella ja valmistella jo 1990-luvun alussa. Sopimus Euroopan unionista allekirjoitettiin Maastrichtissa 7.2.1992. Siinä on määritelty Euroopan keskuspankin (EKP) ja euroalueen 12 maan hallitusten ja keskuspankkien eurosetelien ja -kolikoiden liikkeeseenlaskuun liittyvät toimivaltuudet. EKP:llä on yksinoikeus antaa lupa setelien liikkeeseenlaskuun euroalueella, mutta sekä EKP että kansalliset keskuspankit saavat laskea seteleitä liikkeeseen. EKP:llä ei kuitenkaan ole käteispalveluja, joten käytännössä kansalliset keskuspankit huolehtivat setelien liikkeeseen laskemisesta, kierrosta poistamisesta, käsittelystä ja säilytyksestä.

Liikkeessä olevat setelit kirjataan EKP:n ja kansallisten keskuspankkien taseisiin kiinteän jakoperusteen mukaisesti riippumatta siitä, missä maassa setelit kulloinkin liikkuvat. Esimerkiksi turistien mukana kulkee jatkuvasti rahaa euroalueen maasta toiseen, joten olisi mahdotonta selvittää luotettavasti, miten paljon seteleitä kussakin maassa on liikkeessä.

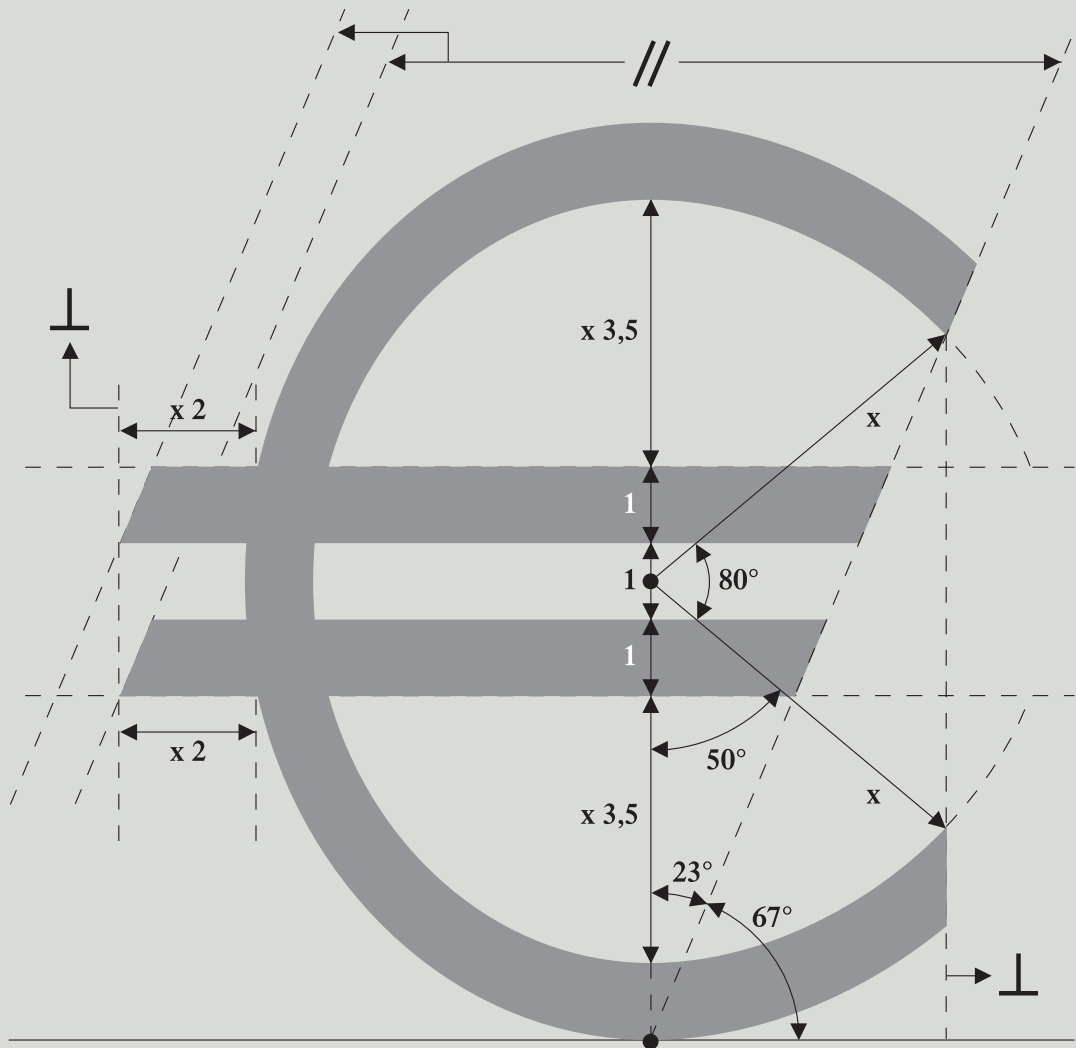
Eurokolikoista vastaavat euroalueen maiden hallitukset, ja toimintaa koordinoi Euroopan komissio Brysselistä käsin. Lain mukaan eurokolikoiden liikkeeseenlaskijoina ovat euroalueen maiden hallitukset, joten hallitukset vastaavat myös kolikoiden ulkoasusta, teknisistä ominaisuuksista ja lyömisestä. EKP:n tehtävä on hyväksyä vuosittain liikkeeseen laskettavien eurokolikoiden määrä. Lisäksi se toimii lyötyjen kolikoiden laadun riippumattomana arvioijana.

NIMI JA SYMBOLI RAHALLE

Eurooppa-neuvoston kokouksessa Madridissa joulukuussa 1995 Euroopan johtajat päättivät nimetä uuden rahan euroksi. Muut ehdotukset hylättiin, sillä niillä oli liikaa kansallista painolastia. Nimiehdotukset muistuttivat liikaa aikaisempien rahojen nimiä, ja joissakin ehdotuksissa vanhoihin nimiin oli vain lisätty etuliite ”euro”. Euroopan johtajat olivat yhtä mieltä siitä, että nimen tulisi olla sama kaikilla Euroopan unionin (EU) kielillä, kirjoitettuna kunkin kielen omilla aakkosilla, ja sen tulisi olla helppo lausua. Ennen kaikkea haluttiin yksinkertainen nimi, joka liittyisi jotenkin Eurooppaan.

Rahalle tarvittiin myös symboli. Kuten nimenkin, myös symbolin haluttiin liittyvän selvästi Eurooppaan. Sen piti olla helppo kirjoittaa ja miellyttää silmää. Euroopan komission työntekijät olivat laatineet 30 ehdotusta, joista kymmenen valittiin mukaan kansalaisten keskuudessa tehtävään kyselytutkimukseen. Lopulta komission puheenjohtaja Jacques Santer ja talous- ja rahoitusasioista tuolloin vastannut komissaari Yves-Thibault de Silguy tekivät lopullisen valinnan kahden mahdollisena pidetyn vaihtoehdon välillä.

Eurosymbolin pohjana on kreikkalaisten aakkosten epsilon-kirjain viittauksena eurooppalaisen kulttuurin kehtoon. E on sanan ”Eurooppa” ensimmäinen kirjain. Vahvat yhdensuuntaiset vaakaviivat symboloivat valuutan vakautta. Euron virallinen lyhenne ja valuuttakoodi on EUR. Kansainvälinen standardoimisjärjestö ISO on rekisteröinyt tämän lyhenteen.

ISO-standardien mukainen eurosymboli. Samansuuntaisilla vaakaviivoilla halutaan korostaa valuutan vakautta.

NIMELLISARVOJEN VALINTA

Marraskuussa 1994 EKP:tä edeltäneen Euroopan rahapoliittisen instituutin (EMI) neuvosto päätti, että eurosetelien seitsemän nimellisarvoa olisivat 1-, 2- ja 5-alkuisia: 10 ja 100 euroa, 20 ja 200 euroa, sekä 5, 50 ja 500 euroa. Setelien nimellisarvot jakautuvat yleensä näin muissakin maailman rahan yksiköissä. Myös eurokolikoissa on käytetty samoja numeroita: 1 ja 10 senttiä ja 1 euro, 2 ja 20 senttiä ja 2 euroa sekä 5 ja 50 senttiä. Eurokolikoiden nimellisarvot hyväksyi EU:n talous- ja valtiovarainministerien neuvosto Ecofin.

Päätös, että suurin seteli olisi nimellisarvoltaan niinkin suuri kuin 500 euroa, syntyi pitkällisen harkinnan jälkeen. Ennen eurosetelien käyttöönottoa kuudessa euroalueen jäsenvaltiossa – Alankomaissa, Belgiassa, Italiassa, Itävallassa, Luxemburgissa ja Saksassa – oli suuruudeltaan 200–500:aa euroa vastaavia kansallisia seteleitä, joiden kysyntä kasvoi koko ajan. Esimerkiksi vuonna 2000 Saksan 1 000 markan seteleitä käytettiin 15 kertaa enemmän kuin vuonna 1975, ja niiden osuus oli 34 % liikkeessä olevien Saksan markan määräisten setelien kokonaisarvosta. Lisäksi sellaisissa Euroopan unionin ulkopuolisissa maissa, joissa rahajärjestelmä on suhteellisen epävakaa, inflaatio nopeaa tai luottamus pankkijärjestelmään heikkoa, ihmiset käyttävät usein hitaan inflaation maiden käteisrahaa arvon säilyttäjänä. Ennen eurosetelien käyttöönottoa he pitivät hallussaan 1 000 Saksan markan seteleitä.

Kolmessa EU-maassa – Italiassa, Itävallassa ja Kreikassa – oli ennen eurosetelien käyttöönottoa suuruudeltaan alle 2 euron arvoisia seteleitä. Eri nimellisarvoja olisi kuitenkin tullut liikaa, jos setelisarjaan olisi otettu mukaan sekä hyvin pieniarvoisia että hyvin suuriarvoisia seteleitä. Setelien käsittely ja varastointi olisi vaikeutunut, eikä suuri nimellisarvojen määrä olisi palvellut käyttäjienkään etua. Sen vuoksi suurin eurokolikko on arvoltaan 2 euroa ja pienin euroseteli 5 euroa.

KÄYTTÖÖNOTON AJOITUS

Eurooppa-neuvoston kokoontuessa Madridissa valtion- ja hallitusten päämiehet sopivat, että eurosetelit ja -kolikot laskettaisiin liikkeeseen kansallisten rahojen rinnalla viimeistään 1.1.2002. Tarkan päivämäärän valinnassa haluttiin ottaa huomioon käteisen käyttäjien erilaiset toiveet ja setelien painamiseen ja kolikoiden lyömiseen vaadittava aika, joten alustavasti päätettiin vain, että ajankohdan tulisi olla 1.1.1999 ja 1.1.2002 välillä.

Päivämäärällä 1.1.2002 oli sekä hyvät että huonot puolensa. Seteleitä käytetään eniten vuoden lopulla. Seteleitä on silloin liikkeessä noin 10 % enemmän kuin tavallisesti, yhtäältä joulun vuoksi ja toisaalta siksi, että tammikuun alkupäivät ovat tavallisesti vähittäiskaupan alennusmyynti- ja inventointiaikaa. Muitakin päiviä harkittiin, mutta lopulta 1.1.2002 todettiin sopivimmaksi – se oli kalenterivuoden ensimmäinen päivä, ja kansallisen tason julkishallinto jo odotti käyttöönoton tapahtuvan silloin. Madridissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto päätti myös, että euro ja kansalliset rahat olisivat liikkeessä rinnakkain enintään kuuden kuukauden ajan, mutta myöhemmin ruvettiin tarkastelemaan valitun ajanjakson hyviä ja huonoja puolia. Jos rahat olisivat käytössä rinnakkain vähemmän aikaa, pankeille, vähittäiskauppiaille ja kuluttajille aiheutuisi vähemmän käsittelykustannuksia. Ajanjakson pidentäminen taas helpottaisi myyntiautomaattien muuntamista. Kompromissina siirtymäkautta päätettiin lyhentää. Marraskuussa 1999 Ecofin-neuvostossa sovittiin, että rinnakkaiskäyttö saisi kestää neljästä viikosta kahteen kuukauteen. Pankit vaihtaisivat kansallisia rahoja euroiksi senkin jälkeen, mutta kansalliset rahat eivät enää olisi laillisia maksuvälineitä.

Kansallisia seteleitä, jotka poistuivat käytöstä euron käyttöönoton myötä. _____

Valtion- ja hallitusten päämiehiä Eurooppa-neuvoston kokouksessa Madridissa 15.–16.12.1995.

Eurooppa-neuvoston kokouksessa Madridissa. Vasemmalta neuvoston silloinen puheenjohtaja Espanjan pääministeri Felipe González ja Euroopan komission silloinen puheenjohtaja Jacques Santer.

LUKU 2

SUUNNITTELU

Kollaasi eurosetelien ulkoasusta järjestettyyn kilpailuun lähetetyistä töistä.

SETELIEN AIHEPIIRIN VALINTA

Seteleitä suunniteltaessa tärkeintä on pitää mielessä, että niitä ei saa olla helppo väärentää. Setelien on kuitenkin myös miellyttävä silmää – varsinkin silloin, kun ne on tarkoitus ottaa käyttöön useassa eri maassa. Eurosetelien piti sopia kaikille euroalueella, ja kenties sen ulkopuolellakin. Setelit liikkuisivat maasta ja kulttuurista toiseen, joten kansallisia painotuksia oli vältettävä. Kukaan ei saisi tuntea itseään syrjityksi. Setelien ulkoasun aihepiiriä valittaessa pyrittiin siis tasapuolisuuteen. Seteleihin piti myös pystyä sisällyttämään esteettisesti viehättäviä elementtejä.

Marraskuussa 1994 Euroopan rahapoliittisen instituutin neuvosto pyysi setelityöryhmältä suosituksia eurosetelisarjan aihepiiriksi. Ryhmään kuuluneet kansallisten keskuspankkien setelipainojen johtajat ja setelien liikkeeseenlaskusta vastaavat johtajat tekivät yhteistyötä ulkopuolisen neuvoa-antavan asiantuntijaryhmän kanssa. Tähän setelien teeman valinnassa avustaneeseen asiantuntijaryhmään kuului historian, taiteen, psykologian, graafisen suunnittelun ja erityisesti setelisuunnittelun asiantuntijoita.

Asiantuntijoita pyydettiin ehdottamaan aihepiirejä, jotka tekisivät sarjan seitsemästä setelistä yhtenäisen ryhmän, ja valitsemaan sitten paremmuusjärjestyksessä kolme parasta aihepiiriä. Setelien piti olla nopeasti ja helposti tunnistettavissa eurooppalaisiksi sekä Euroopan unionissa että sen ulkopuolella, ja siksi päätettiin, että niihin kuvattaisiin EU:n lippu ja/tai tähdet. Näitä symboleja käyttävät yhä enemmän historialtaan erilaiset kansat, jotka elävät ja työskentelevät yhdessä samassa maanosassa. Ensivaiheessa valittiin 18 eri aihepiiriä, mutta monissa niistä oli kansallisia painotuksia.

- Euroopan aikakaudet ja tyyliuunnat
- eurooppalainen perintö
- abstrakti teema ja turvallisuus
- Euroopan unionin tavoitteet, ihanteet ja pyrkimykset
- Euroopan kollektiivinen muisti ja kulttuurisaavutukset
- eläin- ja kasvikunta, luonnonympäristö
- jonkin alan eurooppalaiset suurhenkilöt
- eurooppalaisia piirteitä (yhtenäiselle Euroopalle välttämättömiä asioita, kuten viestintä)
- suuret eurooppalaiset runot ja kertomukset
- joukko muotokuvia eriarvoisten setelien molemmilla puolilla
- maisemia
- historiallisesti tärkeitä eurooppalaisia kaupunkeja, esim. yliopistokaupunkeja
- muistomerkkejä
- (skandinaavisia, saksalaisia, kreikkalaisia, roomalaisia ja kelttiläisiä) myyttejä ja legendoja
- eurooppalaisia kirjasimia ja kirjoituksia
- Euroopan kartta kautta aikojen
- Euroopan unionin perustajat
- kosmologia

Lopulta asiantuntijaryhmä ehdotti seuraavia kolmea aihepiiriä:

- ”Euroopan aikakaudet ja tyyliuunnat”: setelien toisella sivulla olisi eurooppalaisista maalauksista, piirroksista ja luonnoksista tuttuja tavallisia ihmisiä eri aikakausilta, toisella arkkitehtonisia tyylejä. Ajatuksena oli, että aihepiiri korostaisi Euroopan kansojen yhteistä kulttuuriperintöä ja veisi maailmalle selkeästi eurooppalaista viestiä. Euroopan kuuluisimmat rakennukset ja maamerkit ovat kuitenkin tunnetumpia kuin maanosan johtohahmot.

- ”Eurooppalainen perintö”: setelien toisella sivulla olisi kuuluisia miehiä ja naisia historian varrelta, toisella saavutuksia eri aloilta (musiikki, maalaustaide, tiede, arkkitehtuuri, kirjallisuus, lääketiede ja koulutus). Kaikissa seitsemässä setelissä olisi taustalla Euroopan kartta, jossa ei näkyisi lainkaan rajoja. Kartan avulla yhdenmukaistettaisiin setelien ulkoasua. Tämä teema oli laajempi kuin ”aikakaudet ja tyyliuunnat”, sillä siihen pystyttiin sisällyttämään seitsemän eri alaa. Oli kuitenkin todennäköistä, että tasapuolisuuden säilyttäminen maiden kesken ja miesten ja naisten välillä tuottaisi vaikeuksia.
- ”Abstrakti teema ja turvallisuus”, sittemmin ”abstrakti tai moderni aihe”, tarjosi mahdollisuuden käyttää geometrisia muotoja ja esittäviä suunnittelelementtejä. Suunnittelijalla olisi varsin vapaat kädet, ja seteleihin olisi helppo sisällyttää monenlaisia turvatekijöitä, kuten hologrammeja ja väriä vaihtavia elementtejä. Tasapuolisuuden saavuttaminen olisi helppoa, sillä mahdollisia lähestymistapoja oli paljon.

Kesäkuussa 1995 EMIn neuvosto hyväksyi kolmesta ehdotuksesta kaksi: ”Euroopan aikakaudet ja tyyliuunnat” ja ”abstraktin tai modernin aiheen”. Sovittiin myös, että seteleissä ei esiintyisi muita sanoja kuin rahan nimi ja EKP:n lyhenne eri kielillä. Kuva-aiheiden valinnan asiantuntijaryhmälle annettiin tehtäväksi määritellä, mitä aikakausia ja niihin liittyviä arkkitehtonisia tyyliuuntia aihepiiriin valittaisiin.

Aikakausi
Tyyli

Kahdeksannelta vuosisadalta ennen ajanlaskumme alkua neljännelle vuosisadalle sen jälkeen
Klassinen (Kreikka ja Rooma)

1000- ja 1100-luvut
Romaaninen

1200- ja 1300-luvut
Goottilainen

1400- ja 1500-luvut
Renessanssi

1600–1750
Barokki ja rokokoo

1850–1914
Teräs- ja lasiarkkitehtuurin aikakausi

1930-luvulta eteenpäin
1900-luvun arkkitehtuuri

Asiantuntijaryhmä valitsi myös kullekin tyylille ominaisia aiheita suunnittelijoiden avuksi. Useimpien ryhmän jäsenten mielestä oli kuitenkin jokseenkin mahdotonta löytää muotokuvaan anonyymejä kasvopiirteitä, jotka sekä miellyttäisivät silmää että kuvaisivat tasapuolisesti eri kansallisuuksia ja sukupuolia. Siksi monissa luonnoksissa käytettiin mieluummin veistoksia, kuten urheilijapatsaan päätä (klassinen kausi, suunnitelma 5 euron seteliä varten) tai Benedetto Antelamin veistoksen päätä Parman tuomiokirkosta (romaaninen kausi, suunnitelma 10 euron seteliä varten).

Tässä vaiheessa kansallisia kuva-aiheita ei ollut vielä suljettu pois. Niistä olisi voitu nähdä, missä maassa setelit oli laskettu liikkeeseen. Kansalliselle kuva-aiheelle, esimerkiksi hallitsijan muotokuvalle, olisi varattu viidennes setelin takasivusta. Muuten setelit olisivat olleet kaikkialla samanlaisia.

Suunnittelijoille laadittiin ohjeet, joissa määriteltiin välttämättömät kriteerit setelisarjoille. Setelien tuli miellyttää silmää, olla helposti tunnistettavia ja hankalia väärentää, ja turvatekijät oli sijoitettava tiettyihin kohtiin. Värit oli valittu etukäteen, ja setelin arvon osoittavan numeron oli erotuttava selvästi. Yksityiskohtaisia ohjeita oli yhteensä 30 sivua, joista suurin osa oli varattu turvatekijöiden teknistä kuvausta varten. Sivulla 32 ja 33 on otteita suunnittelijoiden ohjeista, aihepiirinä ”Euroopan aikakaudet ja tyyliunnat”.

Moni suunnittelija käytti eurosetelien kuva-aiheena kreikkalaista nuorta kuvaavaa veistosta klassiselta kaudelta.

Eurosetelien aihepiirinä on "Euroopan aikakaudet ja tyylisuunnat".

HELPPOKÄYTTÖISYYS

Setelit ja kolikot ovat niin perustavanlaatuinen osa jokapäiväistä elämää, että niiden muuttuminen vaikuttaa jokaisen elämään. Erityisesti se vaikuttaa euroalueen yli 7 miljoonan näkövammaisen elämään. Euroopan rahapoliittinen instituutti oli vuodesta 1995 lähtien yhteistyössä Euroopan Sokeain Unionin kanssa setelien ulkoasua ja kokoa suunniteltaessa. Näkövammaisten kannalta setelien helppokäyttöisyys oli erityisen tärkeää – ja jos tämän erityisryhmän olisi helppo käyttää seteleitä, kaikkien muidenkin olisi helppo käyttää niitä.

Jokainen seteli – 5 euron setelistä 500 euron seteliin – oli suunniteltava niin, että myös heikkonäköiset ja sokeat kykenisivät tunnistamaan sen vaivatta. Esimerkiksi yleisimmin käytettävät pieniarvoiset setelit tehtiin selvästi erisuuruisiksi. Suuremmat eli 100, 200 ja 500 euron setelit olivat keskenään samankorkuisia – automaattisen setelinkäsittelyn helpottamiseksi – mutta 200 ja 500 euron seteleihin tehtiin lisäksi toisistaan poikkeavia kohokuvioita.

Kaikissa setelisarjan seteleissä oli samalla kohdalla suurikokoinen setelin arvon osoittava numero molemmin puolin, ja setelit olivat selvästi erivärisiä. Värien valinnassa käytettiin pääasiassa sveitsiläisen taidemaalarin ja opettajan Johannes Ittenin (1888–1967) väriympyrää. Värikontrasti setelisarjan peräkkäisten setelien välillä perustuu siihen, että värit on valittu väriympyrän vastakkaisilta puolilta. Sama pätee myös seteleihin, joissa esiintyy samoja numeroita: esimerkiksi 10 euron seteli on punainen ja 100 euron seteli vihreä.

PARHAIDEN SETELI-SUUNNITELMIEN VALINTA

Kaikki Euroopan unionin keskuspankit (Tanskan keskuspankkia lukuun ottamatta) ehdottivat kilpailuun suunnittelijoita. Jokainen keskuspankki sai nimetä enintään kolme. Valituilla suunnittelijoilla oli kaikilla kokemusta setelisuunnittelusta ja siitä, miten haastavaa on yhdistää silmää miellyttävä suunnittelu ja tehokkaat turvatekijät. Heitä pyydettiin luonnostelemaan seitsemässä kuukaudessa ehdotuksensa setelisarjaksi. Luonnoksia sai laatia molemmista aihepiireistä. Ehdotukset esiteltäisiin EMI:n neuvostolle värikopioina ilman tarkempia tietoja käytetyistä tekniikoista, joten osa suunnittelijoista piirsi tai maalasi setelit käsin ja osa tietokoneella.

Kilpailuun osallistui yhteensä 29 suunnittelijaa tai ryhmää. Kilpailuajan päättyessä 13.9.1996 perinteisemmästä aihepiiristä oli tullut 27 ehdotusta ja modernimmasta 17. Kullekin setelisarjalle annettiin tunnisteeksi kolminumeroinen satunnaisluku ennen ehdotusten toimittamista EMI:n. Valintaprosessin aikana luonnoksia ei voinut yhdistää tekijöihinsä. Näin varmistettiin, että EMI:n neuvosto ja neuvoaantavat elimet kykenivät arvioimaan ehdotuksia täysin objektiivisesti maan ja alkuperän vaikuttamatta mielipiteisiin.

Kuukauden loppupuolella riippumattomista markkinoinnin, suunnittelun ja taidehistorian asiantuntijoista koostunut raati kokoontui EMI:n johdolla valitsemaan viisi parasta suunnitelmaa kummastakin aihepiiristä. Pääasiallisina arviointiperusteina olivat luovuus, esteettisyys, tyylikkyys, toimivuus sekä odotettu yleinen mielipide ja reaktio seteleihin.

Raati oli yhtä mieltä siitä, että valittavan seteli-sarjan tulisi näyttää eurooppalaiselta. Siksi raadin valitsemisessa sarjoissa ei juuri esiintynyt muutokuvia. Vähäisinkin yhdennäköisyys jonkun todellisen henkilön kanssa olisi voitu tulkita tietyn maan suosimiseksi. Valintaprosessin aikana asiantuntijoiden toivottiin kommentoivan setelien yksittäisiä piirteitä, jos jokin sarja miellytti raatia yleisesti mutta sen yksityiskohdissa oli toivomisen varaa.

Ehdotusten laittaminen paremmuusjärjestykseen tehtiin kolmessa vaiheessa, ja sellaiset sarjat hylättiin, jotka eivät saaneet riittävän monta asiantuntijaa taakseen. Robert Kalinan setelisuunnitelma – jonka EMIn neuvosto valitsi kaksi kuukautta myöhemmin – tuli toiseksi sarjassa ”Euroopan aikakaudet ja tyyllisuunnat”. Raadin sanoin ”kyseessä on selvästi eurooppalainen raha. Kaikissa seteleissä toistuu sama perusidea, mutta sarja on erittäin onnistunut, sillä valitut arkkitehtoniset piirteet ovat mielenkiintoisia ja niiden valinta on perusteltu. ... Ero eriarvoisten setelien välillä on hyvin selkeä, sillä tekijä on käyttänyt värejä ja suurikokoisia numeroita taidokkaasti.” Alun perin setelisarjan valintaperusteena oli sarjan taustalla oleva ajatus eikä niinkään setelien kauneus. Kun raadin valintoja ja suuren yleisön reaktioita kyselytutkimuksessa verrattiin keskenään, Kalinan suunnitelma osoittautui parhaaksi.

Raadin suosikit eri sarjoissa olivat seuraavat:

Abstrakti/moderni teema

1. Klaus Michel ja Sanne Jünger
2. Roger Pfund
3. Robert Kalina (Itävallan keskuspankki)
4. Maryke Degryse (Belgian keskuspankki)
5. Terry Thorn (Harrisons & Sons)

Euroopan aikakaudet ja tyyllisuunnat

1. Yves Zimmermann
2. Robert Kalina (Itävallan keskuspankki)
3. Ernst ja Lorli Jünger
4. Inge Madlé (Joh. Enschedé)
5. Daniel ja Johanna Bruun

YLEINEN MIELIPIDE JA LOPULLINEN RATKAISU

Raadin valitsemat kymmenen suunnitelmaa näytettiin lokakuussa 1996 ryhmälle suuren yleisön edustajia niissä maissa, jotka todennäköisesti olisivat mukana euroalueessa. Markkinatutkimuksen tekijät kysyivät viikon kuluessa 1 896 ihmisen mielipidettä setelisuunnitelmista. Haastateltavat olivat 15–86-vuotiaita, ja keski-ikä oli 43 vuotta. Suurien setelimäärien käsittely kuului päivittäiseen työhön 787 vastaajalla.

Maryke Degrysen abstrakti/moderni setelisarja sai enemmän kannattajia (35 %) kuin Robert Kalinan perinteinen sarja (23 %). Suurin osa eli 76 % haastateltavista oli kuitenkin sitä mieltä, että Kalinan setelit edustivat paremmin Eurooppaa, ja vain harvoille tuli mieleen jokin tietty alue tai maa. Kalinan perinteinen sarja herätti luottamusta 60 prosentissa vastaajista. Tutkimuksissa on itse asiassa todettu, että mitä enemmän setelistä pidetään ensi näkemällä, sitä enemmän se yleensä myös herättää luottamusta.

Haastateltaville esitettiin kolmisenkymmentä kysymystä, jotka oli jaoteltu havainto-, tunne- ja hyväksyntäkysymyksiin. Ehdotukset tunnistettiin ensi silmäyksellä seteleiksi Roger Pfundin sarjaa ja Jüngerien modernia sarjaa lukuun ottamatta. Vastaajat mielsivät ne ja Terry Thornin suunnitelman ensisijaisesti taideteoksiksi eikä niinkään maksuvälineiksi.

Kyselytutkimuksen perusteella Robert Kalinan ehdotuksessa

- huomio kiinnittyi ensimmäiseksi arkkitehtonisiin piirroksiin, mutta Euroopan keskeisyys tulee esiin nopeasti
- eurooppalaista identiteettiä on kuvattu monimuotoisesti, erikoislaatuisesti ja dynaamisesti, ja kuvauksessa yhdistyvät maanosan menneisyys ja sen tulevaisuus.

Samaan aikaan myös EMI:n setelityöryhmä arvioi luonnoksia seuraavista näkökulmista:

- tuotanto: aiheuttaisiko ulkoasu ongelmia tuotannon kannalta, lisäisikö se virheiden/hukkamateriaalin määrää tai nousisivatko tuotantokulut selvästi?
- turvallisuus: onko turvatekijät otettu suunnittelussa huomioon asianmukaisesti ja soveltuvatko turvatekijät käytettäviksi suunnitelman mukaan?
- yleinen hyväksyntä: onko myös näkövammaisten helppo erottaa eriarvoiset setelit toisistaan?

Alkuperäistä setelisuunnitelmaa joudutaan yleensä muokkaamaan painamista varten, joten setelien lopullinen ulkoasu poikkeaa aiemmista luonnoksista. Setelityöryhmä totesi, että kaikki raadin valitsemat setelisarjat olisivat painokelpoisia joidenkin muutosten jälkeen.

Joulukuussa 1996 kaikki 44 suunnitelmaa – värikopioina ilman nimiä – esiteltiin EMI:n neuvostolle tummilla kartonkilevyillä. Neuvostolla olivat apunaan raadin valinnat, kyselytutkimuksen tulokset ja setelityöryhmän tekniset kommentit. Robert Kalinan perinteinen setelisarja hyväksyttiin nopeasti. Useimmat neuvoston jäsenistä pitivät sen sanomaa vakuuttavana ja valitsivat siksi sen suosikikseen. Päätöksestä ilmoitettiin 16.12.1996 kahdessa lehdistötilaisuudessa. EMI:n pääjohtaja Alexandre Lamfalussy piti lehdistötilaisuuden Frankfurtissa, ja samaan aikaan Alankomaiden keskuspankin pääjohtaja Willem F. Duisenberg (joka sittemmin valittiin Lamfalussy'n seuraajaksi EMI:n ja myöhemmin EKP:n ensimmäiseksi pääjohtajaksi) piti lehdistötilaisuuden Eurooppa-neuvoston kokouksessa Dublinissa.

Asiantuntijaraati arvioi 44:ää setelisarjaluonnosta ja asetti ne paremmuusjärjestykseen vuonna 1996.

Raadin valitsema suunnitelma aihepiiristä "Euroopan aikakaudet ja tyyliunnot": 5 € – Yves Zimmermann; 10 € – Robert Kalina; 20 € – Ernst ja Lorli Jünger; 50 € – Inge Madlé; 100 € – Daniel ja Johanna Bruun; 200 € – Ernst ja Lorli Jünger; 500 € – Inge Madlé.

EUROKOLIKOIDEN SUUNNITTELU

Eurokolikoiden ulkoasusta päätettiin samaan aikaan kuin eurosetelienkin ulkoasusta. Euroopan komissio koordinoi valintoja. Ajatuksena oli, että kolikoilla olisi sekä kansallinen että kaikille yhteinen ”eurooppalainen” puoli.

Yhteistä puolta varten jokaisen suunnittelijan piti luonnostella kolikkosarja. Aihepiirivaihtoehtoja oli kolme:

- arkkitehtoninen tai ornamentaalinen tyyli
- Euroopan unionin tavoitteet ja ihanteet
- eurooppalaisia hahmoja.

Maaliskuussa 1997 eurooppalainen raati, jonka puheenjohtajana toimi Euroopan komission pääsihteeri ja johon kuului riippumattomia asiantuntijoita eri aloilta (esim. taiteen, suunnittelun ja numismatiikan asiantuntijoita sekä kuluttaja-asiamiehiä), valitsi 36 ehdotuksen joukosta yhdeksän kolikkosarjaa. Eurooppalaisten rahapajojen johtajilta kysyttiin, miten hyvin ehdotetut kolikkosarjat soveltuisivat lyötäviksi suurina määrinä. Kesäkuussa 1997 Amsterdamissa kokoontunut Eurooppa-neuvosto valitsi voittajaksi kolikkosarjan, jonka oli suunnitellut Luc Luyx Belgian rahapajasta. Ehdotus sai taakseen enemmistön kannatuksen (64 %) myös suuren yleisön keskuudessa suoritetussa kyselytutkimuksessa, joka tehtiin eri puolilla Eurooppaa ennen lopullista valintaa.

Kolikoiden yhteisen puolen kuva-aiheena on Eurooppa. Kuvien on tarkoitus symboloida Euroopan unionin yhtenäisyyttä. Saarista on otettu mukaan vain yli 2 500 neliökilometrin kokoiset saaret sekä yli 5 000 neliökilometrin laajuiset saaristot.

Jokainen maa järjesti oman kansallisen puolen kuva-aiheensa valinnan itse. Ainoat vaadittavat yhteiset elementit olivat lyöntiajankohta ja EU:ta symboloivat 12 tähteä.

Monarkioissa lyötävissä kolikoissa esiintyy maan hallitsija joko historiallisista syistä tai maan perustuslain nojalla. Tasavaltojen kolikkosuunnittelussa pannaan enemmän painoa jatkuvuudelle. Esimerkiksi Irlannissa kansallisen puolen aiheeksi tuli kelttiläinen harppu ilman suunnittelukilpailua.

Vaikka Monaco, San Marino ja Vatikaanivaltio ovat itsenäisiä valtioita, niillä ei ole omaa rahaa, vaan niissä käytetään euroseteleitä ja -kolikoita. Ranska ja Italia ovat EU:n nimissä tehneet näiden valtioiden kanssa erityissopimuksen, jonka ansiosta ne voivat lyödä ja laskea liikkeeseen omia eurokolikoitaan yhteisten määritysten mukaisesti.

Eurokolikoiden yhteisen puolen suunnittelija Luc Luyx Belgian kuninkaallisesta rahapajasta työssään Brysselissä.

© Euroopan yhteisö, 2006

Raadin valitsemia suunnitelmia kolikoiden yhteiseksi puoleksi.

ULKOASUN VIIMEISTELY

Setelityöryhmä ehdotti setelisuunnitelmiin muutoksia analysoituaan seteleiden painokelpoisuutta. Nämä muutokset koskivat lähinnä turvatekijöiden asettelua, ja ne olivat teknisistä syistä välttämättömiä. Esimerkiksi turvalankaa ei voi sijoittaa keskelle seteliä, sillä setelit usein taitetaan siitä kohdasta. Turvalangan kohdalta seteli repeää hieman helpommin kuin muista kohdista, joten lanka on pyrittävä sijoittamaan niin, ettei taittaminen vahingoita seteliä.

Teknisten muutosten lisäksi setelityöryhmä ehdotti muutoksia myös setelien ulkoasuun, jotta setelisarjoista voitaisiin tehdä suuren yleisön kannalta hyväksyttävämpiä. Muutoksia ehdotettiin lähinnä arkkitehtonisiin piirteisiin, Euroopan karttaan ja EU:n lippuun. Siltoja, ikkunoita ja porttikäytäviä oli muokattava sen varmistamiseksi, etteivät ne muistuttaisi liiaksi olemassa olevia rakennelmia, sillä muuten niissä olisi voitu nähdä kansallisia painotuksia. Niiden oli kuitenkin annettava oikea kuva aikakauden insinööritaidosta ja tyyppillisistä rakenteista. Tavoitteena oli, että jos esimerkiksi seteleihin kuvatut sillat olisi todella rakennettu jonnekin, ne olisivat olleet riittävän kestäviä liikenteelle.

Euroopan rahapoliittisen instituutin neuvosto piti Euroopan kartan käyttämistä hyvänä ajatuksena. Toteutuksesta oli kuitenkin vaikea päästä yksimielisyyteen. Erityisesti mielipiteitä jakoi kysymys, millaista karttakuvaa tulisi käyttää. Yksi mahdollisuus oli käyttää karttoja eri aikakausilta, mutta niistä oli joskus vaikea hahmottaa Eurooppaa. Lisäksi painotus olisi siirtynyt Euroopan tulevaisuuden sijasta menneisyyteen. Lopulta päädyttiin siihen, että karttakuvat tehtäisiin satelliittikuvien pohjalta.

Kun karttaa oli jonkin verran hiottu selkeyttä ja painokelpoisuutta ajatellen, ryhdyttiin pohtimaan, millaista maantieteellistä rajausta käytettäisiin ja miten paljon yksityiskohtia karttaan jätettäisiin. Maantieteelliseen Eurooppaan päätettiin lukea vain ne saaret ja alueet, joiden pinta-ala on yli 400 km². Sitä pienempien alueiden rajoja olisi ollut mahdotonta toteuttaa systemaattisesti laajamittaisessa offset-painatuksessa. Kartan asettelussa oli otettava huomioon, että euro tulisi käyttöön myös erällä maantieteellisen Euroopan ulkopuolisilla alueilla. Karttaan otettiin mukaan Pohjois-Afrikkaa, jotta Espanjan hallussa olevat Ceuta ja Melilla sekä Kanariansaaret saataisiin mahtumaan. Ranskan merentakaiset alueet Guadeloupe, Ranskan Guayana, Martinique ja Réunion sijoitettiin omiin laatikoihinsa.

Euroopan unionin lipun (keltaiset tähdet sinisellä pohjalla) tuli olla kaikkien setelien etusivulla oikeassa asussaan.

Heinäkuussa 1997 setelien ulkoasu voitiin jo julistaa, mutta turvatekijöistä ei annettu tarkempia tietoja ennen kuin elokuun lopulla vuonna 2001. Muuten väärentäjät olisivat saaneet arvokasta tietoa liian pian ja pystyneet jäljittelemään turvatekijöitä jo ennen setelien liikkeeseenlaskua. Julkisuuteen annetuissa malliseteleissä turvatekijöitä ja ulkoasua oli muunneltu. Hologrammien tilalla oli guillochekuviointi (kaariviivoista muodostuva koristeaihe), ja EU:n lippu oli setelien takasivulla ilman värejä.

Kansallisista kuva-aiheista euroseteleissä luovuttiin lopulta sen vuoksi, että vaikka ne olisivat voineet parantaa setelien vastaanottoa kuva-aiheen maassa, muissa maissa vaikutus olisi voinut olla päinvastainen. Yhdenmukaisuus parantaa myös setelien turvallisuutta, kun niitä on helppo verrata toisiinsa.

*Eurosetelien suunnittelija Robert Kalina työssään
Itävallan keskuspankissa Wienissä.*

*Setelien takasivulla on kuva
Euroopasta. Ranskan
merentakaiset alueet on sijoitettu
alareunaan pienissä laatikoissa.*

OHJEET EUROSETELISARJAN SUUNNITTELIJOILLE

– Euroopan aikakaudet ja tyyli-suunnat –

Euroopan rahapoliittinen instituutti järjestää seteli-suunnittelukilpailun, jossa tehtävänä on suunnitella Euroopan kulttuurihistoriaa kuvastava setelisarja.

I Ohjeiden tarkoitus

Setelisuunnittelun haasteena on yhdistää turvatekijät ja taiteellinen tulkinta.

Eurosetelien laatimisessa on otettava huomioon samat asiat kuin kansallisia seteleitä suunniteltaessa, kehitettäessä ja tuotettaessa.

Setelien on oltava

- helposti tunnistettavia
- turvallisia eli vaikeita väärentää
- esteettisesti viehättäviä.

Nämä vaatimukset vaikuttavat setelisuunnittelijan työhön ja rajoittavat hänen taiteellista vapauttaan.

Setelit on voitava tunnistaa selvästi eurooppalaisiksi, ja kaikkien Euroopan kansalaisten on voitava hyväksyä niiden kulttuurinen ja poliittinen sanoma vaikeuksitta.

[...]

3 Setelien tuotantoprosessi lyhyesti

Setelit valmistetaan puuvillakuiduista, ja niiden tuotannossa käytetään offsetpainatusta, kaiverruspainatusta (vain etusivulla), silkkipainatusta (vain takasivulla) ja kohopainatusta (vain sarjanumeroissa, takasivulla). Setelin etusivulle kiinnitetään lisäksi hologrammi.

4 Setelien kuva-aiheet

[...]

... suunnitelmissa on kuvattava eri sukupuolia tasa-arvoisesti ja vältettävä kansallisia painotuksia.

[...]

Mahdollisissa muotokuvissa käytetään kaiverruspainatusta, ja ne tulee sijoittaa etusivulle (A). Molempien silmien on oltava näkyvissä. Arkkitehtoniset kuvitukset tulee sijoittaa setelien takasivulle (B).

Turvatekijöiden suhteellista sijaintia ja kokoa ei tule muuttaa seteliarvosta toiseen (ks. turvatekijöiden kuvaus liitteessä 3). Suuren yleisön tarkistettaviksi tarkoitettuja turvatekijöitä ei tule keskittää yhteen kohtaan, vaan niiden on oltava eri puolilla seteliä. Niiden tulee sulautua osaksi setelisuunnitelmaa ja löytyä helposti.

Offset-tekniikalla toteutetuissa kuvioissa setelien takasivulla on oltava erityinen ”eurooppalainen aihe”, joka vie enintään 20 % takasivun pinta-alasta ja joka voidaan tarvittaessa korvata (jokaisessa maassa erikseen suunniteltavalla) ”kansallisella aiheella”.

EU:n 12 tähteä on sijoitettava ainakin setelin etusivulle, mutta niitä voidaan käyttää lisäksi myös takasivulla (ks. symbolin kuvaus liitteessä 4).

[...]

5 Vallitsevat värit

Erisuuruiset setelit suunnitellaan niin, että jokaisessa on vallitsevana tietty väri (ks. liite 3).

6 Sanojen ja numeroiden paikat ja koot

Yhteisen rahan nimi esiintyy kerran kummallakin sivulla sekä latinalaisilla että kreikkalaisilla aakkosilla (EURO ja ΕΥΡΩ).

Setelin arvon osoittavan numeron tulee esiintyä vähintään kahdesti kummallakin sivulla. Numeroiden on oltava näkyviä ja hyvin luettavissa, ja niiden on erotuttava selvästi taustasta (taustan tulee olla selvästi vaaleampi lukemisen helpottamiseksi). Numeroiden ympäristö on suunniteltava niin, että setelin arvoa on vaikea väärentää lisäämällä nollia (esim. piirtämällä 5 euron seteliin nollia, että se näyttäisi 500 euron seteliltä). Numeroiden tulee olla kaikissa eriarvoisissa seteleissä samoilla kohdilla niin setelien etu- kuin takasivuillakin. Numerot on sijoitettava niin, että ne helpottavat asemointia, kun seteliä syötetään automaattiin.

[...]

7 Tekniset määritykset ja turvatekijät

[...]

Liite: Ote ohjeista eurosetelisarjan suunnittelijoille

Euroopan rahapoliittinen
instituutti, 12.2.1996

LUKU 3

TUOTANTO

*Kaiverruspainatuksessa käytettävää painolaattaa puhdistetaan.
Seteleitä painettaessa laatustandardit on asetettava korkealle.*

KOESETELIEN PAINAMINEN

Useimmat Euroopan unionin alueella olevat setelipainot osallistuiivat setelien painamiseen, ja monissa painettiin kaikkia seitsemää eriarvoista euroseteliä. Eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton lähestyessä tarvittiin huomattavaa painokapasiteettia, jotta käteistä olisi saatavilla riittävästi. Useimmissa setelipainoissa töitä tehtiin kahdessa tai kolmessa vuorossa.

Tiukat määritelmät takasivat, että kaikista samanarvoisista seteleistä tuli täsmälleen samanlaisia. Kansallisten setelien valmistus oli keskitetty yhteen tai kahteen paikkaan, jolloin oli melko helppo valvoa, että setelien ulkoasu säilyi yhdenmukaisena ja että koneellisesti luettavat turvatekijät todella tulkittiin koneissa oikein. Nyt kun mukana oli 15 setelipainoa (sekä yhdeksän paperitehdasta ja parikymmentä muiden raaka-aineiden toimittajaa), oli pakko turvautua koe-eriin. Ensin painettiin varsinainen koesarja ja myöhemmin vielä ns. esituotantosarja.

KOESETELIT

Koeseteleitä painamalla haluttiin varmistaa, että setelipainot kykenivät tuottamaan riittävän tasalautaisia seteleitä. Koepainatukset aloitettiin alkuvuodesta 1997, jotta mahdolliset ongelmat voitaisiin selvittää jo varhaisessa vaiheessa. Koeseteleissä käytettiin kaikkia niitä tuotantotekniikoita, joita eurosetelien tuotannossa oli tarkoitus käyttää. Koeseteleissä olivat myös mukana kaikki turvatekijät, mutta niiden ulkoasu poikkesi vielä lopullisesta (koesetelien ulkoasusta sovittiin vuonna 1996 ennen suunnittelukilpailun päättymistä). Painatuksessa tarvittavia koemateriaaleja valmistelemaan perustettiin EMIn työryhmä, joka koostui kansallisten keskuspankkien ja setelipainojen asiantuntijoista.

Koesetelien vallitsevana värinä oli ruskea, ja ne olivat kooltaan 140x77 mm (eli samankokoisia kuin 50 euron seteli). Jotta niitä ei vahingossakaan sekoitettaisi lopullisiin seteleihin, arvon osoittavaksi numeroksi valittiin ”00”. Hallitsevana kuva-aiheena oli muotokuva, ja se toistui myös vesileimassa. Koeseteleitä painettiin kahta eri mallia: arvoltaan pienempiä seteleitä jäljittelevissä koeseteleissä oli helmiäisraita ja hologramminauha, suurempia jäljittelevissä taas tavallinen hologrammi, jossa luki ”TEST”, sekä takasivulla väriä vaihtava numero ”00”.

Koesetelien tuotantoon osallistui kahdeksan paperitehdasta ja kymmenen setelipainoa. Osa setelipainoista käytti ensi kertaa seteleissä sekä silkkipainotekniikalla painettuja väriä vaihtavia elementtejä että kuumaliimaustekniikalla kiinnitettyjä hologrammeja.

Sekä silmin nähtäviä että koneella luettavia ominaisuuksia testattiin laboratorioissa kerta toisensa jälkeen. Setelien kestävyyttä testattiin sekä kemiallisilla testeillä että rasiustesteillä, kuten likaamalla seteleitä ja taittelemalla niitä. Setelinippuja testattiin kansallisten keskuspankkien nopeissa lajittelukoneissa. Lajittelukoneilla keskuspankkien rahahuolosta vastaavat osastot ja konttorit voivat testata, ovatko liikepankkien toimittamat setelit aitoja ja riittävän hyväkuntoisia kiertoon palautettaviksi. Samalla varmistetaan, että pakkauksissa on oikea määrä seteleitä. Koneet pystyvät käsittelemään jopa 40 seteliä sekunnissa. Häiriöiden ehkäisemiseksi koneet testattiin etukäteen ja niiden tunnistimet säädettiin koeseteleitä varten.

Seteliasiantuntijat havaitsivat odotettua vähemmän eroavuuksia eri paikoissa painettujen koesetelien välillä. Eroja pystyttiin vähentämään entisestään muokkaamalla teknisiä määrittäjä- ja hienosäätämällä setelipainojen tuotantovälineitä.

Myös suuren yleisön edustajat arvioivat koeseleitä. Eurooppalaisilta eri maissa kysyttiin, erottivatko he eri setelipainoissa tuotetut setelit toisistaan. Setelien todettiin näyttävän aivan samanlaisilta.

Koeseteliprojektin jälkeen setelipainot tiesivät, mitä niiden senhetkisellä laitteistolla pystyttäisiin tekemään ja mitä vielä tarvittaisiin oikeiden eurosetelien painamista varten. Alustavat yleiset määrittelyt perustuivat koeseteliprojektista saatuihin kokemuksiin sekä yksityiskohtaisiin tietoihin valitusta lopullisesta setelisuunnitelmasta. Yleisten määrittelysten lopullinen versio oli 80-sivuinen. Määrittelyjä tarkistettiin useita kertoja koesarjojen perusteella, ja niitä muokattiin hieman vielä siinäkin vaiheessa, kun setelit jo olivat massatuotannossa.

PAINOLAATTOJEN TEKEMINEN

Setelialalla puhutaan originoinnista, kun tarkoitetaan korkealaatuisten kuvien valmistelua ja tuotantovaiheiden kuten painolaattojen ja muottien kehittämistä suunnitelmien pohjalta eri tuotantovaiheita varten. Painolaatat ja muotit luotiin setelipainoissa eurosetelien alustavien yleisten määrittelysten pohjalta. Määrittelyt koskivat turvatekijöiden muotoilua, ominaisuuksia ja ulkoasua.

Koesetelihankkeessa korostui selkeiden ja tarkkojen menettelyjen merkitys originoitumateriaaleja kehitettäessä sekä erityisesti vastaanottaessa niitä eri tekijöiltä ja vaihdettaessa hyväksytyjä originoitumateriaaleja (kuten painolaattoja) setelipainojen välillä. Useimmille setelipainoille tämä oli uusi ja haastava työskentelytapa, sillä aiemmin originoitumateriaaleja oli tuotettu ainoastaan kansallisiin tarpeisiin.

Helmikuussa 1998 EMI:n neuvosto hyväksyi eurosetelien yleiset määrittelyt. Määrittelysten hyväksymisen jälkeen uuden rahan seitsemän eri seteliarvon originointi oli saatettava päätökseen kuudessa kuukaudessa. Aikataulu oli vaativa. Tekninen työtaakka oli melkoinen, ja työ oli koordinoitava kulttuurisesti ja menettelytavoiltaan erilaisten setelipainojen kesken. Useimpien seteliarvojen painamisessa vastuu jakautui kahden setelipainon kesken niin, että toisessa huolehdittiin setelin etusivusta, toisessa takasivusta.

Mukana oli kymmenen setelipainoa. Setelisuunnitelmista tehtiin alkuperäiset digitaaliset tiedostot, filmit ja laatat, joiden avulla tuotettaisiin koevedos. Alkuperäiskappaleista tehtiin kopio, jota käytettäisiin painolaattojen valmistuksessa tuotantoprosessia varten. Työtä koordinoitiin yhdessä suunnittelijan kanssa. Standardien määrittäminen painolaattojen tekemisessä käytettävän digitaalisen informaation vaihtoa varten oli odotettua vaikeampaa lähinnä sen vuoksi, että kansainvälisissä standardeissa määriteltä tarkkuus ei riittänyt setelien kuvien siirtoon. Kaikki sovitut asiakirjat ja materiaalit toimitettiin kuitenkin ajallaan elokuussa 1998, ja joulukuun puolivälissä EKP:n neuvosto hyväksyi seteliarvot perinpohjaisen arvioinnin jälkeen. Kaikki alkoi olla valmista massatuotantoon siirtymistä varten.

ESITUOTANTOSARJA

Toinen koesarja oli pieni, mutta setelien ulkoasu oli jo viimeistelty ja kaikki turvatekijät olivat yleisten määritelmien mukaisilla paikoillaan. Syyskuusta 1998 lähtien jokaisesta seteliarvosta tuotettiin koe-kappaleita standardivälineistöllä vähintään kahdessa setelipainossa. Koska 20 euron seteleitä odotettiin käytettävän paljon, niitä valmistettiin yhdeksässä setelipainossa.

Esituotantosarja palveli neljää tarkoitusta: siinä tarkistettiin, että originointi oli tehty yhteisten yleisten määritysten mukaisesti, hiottiin yleisiä määriytyksiä, luotiin yhteinen hyväksyntämenettely ja varmistettiin, että laadunhallintajärjestelmä todella takasi yhdenmukaisuuden.

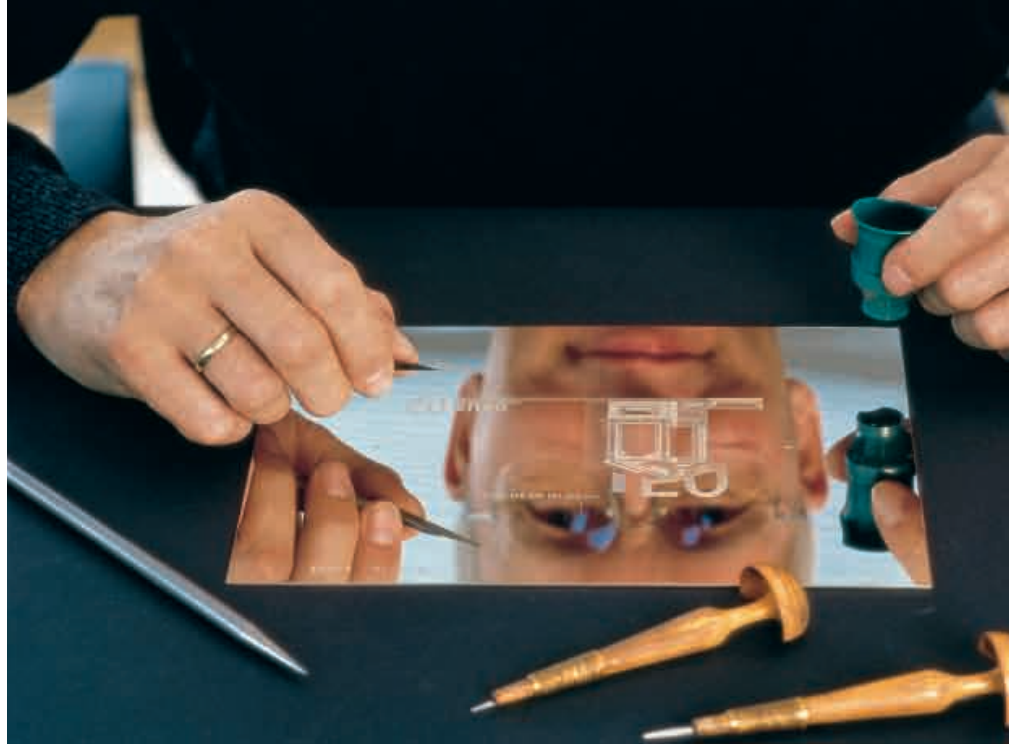
Vuoden 1998 joulukuuhun mennessä useimpien seteliarvojen esituotantosarja oli valmiina. Seuraavien kolmen kuukauden kuluessa rahaliiton kansalliset keskuspankit ja EKP suorittivat monenlaisia tarkistuksia. Seteleitä tarkasteltiin paljain silmin ja suuren lasilla, jotta nähtäisiin, olivatko yksittäisille elementeille määritellyt toleranssit hyväksyttävissä. Setelit joutuivat myös laboratoriotutkimuksiin ja lajittelutesteihin.

Kun ne olivat käyneet läpi kattavan hyväksymismenettelyn setelipainoissa, ne lähetettiin varmuuden vuoksi vielä tarkistettaviksi toisten kansallisten keskuspankkien laboratorioihin ja rahahuollosta vastaaville osastoille. Jokaisesta tuotantopaikasta lähetettiin tutkittavaksi 150 000 kappaletta kutakin setelityyppiä, jotka arvioitiin 11 laboratoriossa.

Tulokset osoittivat, että kaikki setelipainot kykenivät periaatteessa tuottamaan samojen standardien mukaisia euroseteleitä. Määriytyksiä jouduttiin tarkistamaan esimerkiksi eräiden turvatekijöiden toleranssien suhteen. Turvalankaa oli ohennettava, jotta kaikki paperitehtaat pystyisivät varmasti upottamaan sen kunnolla paperiin. Lisäksi tositilanteessa testattuja setelipainojen painatusprosesseja jouduttiin joissakin tapauksissa muokkaamaan.

Jokaisesta seteliarvosta tuotettiin vertailuarkit, joita käytettiin mittapuuna myöhemmässä massatuotantovaiheessa. Setelipainoille laadittiin myös viitemateriaaliksi setelikuvasto hyväksyttävistä seteleistä ja sellaisista seteleistä, joita ei voitaisi hyväksyä (virheellisistä ja raja-arvonäytteistä). Kuvastossa esiteltiin hyväksyntään vaikuttavia erityispiirteitä.

Ennen massatuotannon aloittamista vuonna 1999 yleisistä määriytyksistä kehitettiin ns. tekniset määriytykset jokaiselle seitsemälle seteliarvolle. Kukin näistä teknisistä määriytyksistä koskevasta asiakirjoista oli 200-sivuinen, ja siihen kuului tilastoja, kuvia ja piirroksia, vertailuseteleitä ja erilaisia kemiallisia testejä ja rasiustestejä, joilla selvitettiin, miten setelit kestivät auringonvaloa, pesuaineita, repimistä, taittamista, rutistamista jne.

Kaiverruspainatusta varten tehtävää alkuperäistä painolaattaa kaiveretaan käsin. Setelinvalmistuksessa yhdistyvät käsityötaito ja huipputekniset tuotantomenetelmät.

Eurosetelien turvatekijöitä koeteleissä.

Seteliarkkeja lopputarkastuksessa Kreikassa.

LAADUNHALLINTA-JÄRJESTELMÄN LUOMINEN

Esituotantosarjan yhteydessä vakiinnutettiin myös yhteinen laadunhallintajärjestelmä. Eurosetelien tuotanto oli vaativampaa kuin minkään kansallisten setelien, sillä setelipainoja ja raaka-ainetoimittajia oli paljon ja eri setelipainoilla oli käytössä erilaisia laitteita, tekniikoita ja prosesseja.

Seuraavana askeleena oli saavuttaa asianmukainen laatu, joten oli määriteltävä järjestelmä eurosetelien laadun valvontaa ja hyväksyntää varten: yksityiskohtaiset menettelyt, joilla tuotantoa setelipainoissa valvottaisiin. Menettelyt otettiin käyttöön kaikissa setelipainoissa. Ne perustuvat kansainvälisiin laadunhallintastandardeihin ja tuotantoerien tilastolliseen tarkastukseen. Näitä menettelyjä noudattamalla oli mahdollista tunnistaa setelit, jotka eivät vastanneet määrittelyä joka suhteessa.

Laadunhallintajärjestelmästä laadittiin sitten kansainvälisen standardoimisjärjestön ISO:n standardeihin perustuva yksityiskohtainen kuvaus. Kaikkien valmistajien tuli laatia omat laatuohjeensa sellaisiksi,

että perusvaatimukset täytyivät. Laatuohjeet eivät siis koskeneet ainoastaan lopputulosta, vaan niissä kuvattiin myös hyväksyntämenettelyt eri tuotantovaiheissa. Setelipainot, kansalliset keskuspankit ja EKP loivat yhdessä raportointirakenteen tilastollista tarkastusta varten.

Varmistaakseen, että eri tuotantovaiheet oli toteutettu johdonmukaisesti, EKP arvioi jokaisen setelipainon ensimmäiset seteliarkit eli tarkistusarkit kaikista eri seteliarvoista, vertasi niitä vertailuarkkeihin ja antoi niille lopulta hyväksyntänsä. Kun laatustandardit oli täytetty hyväksyttävästi, tehtiin päätös painovalmiudesta. Samaa menettelyä käytetään edelleen.

RAAKA-AINETOIMITTAJIIN LIITTYVÄT OIKEUDELLISET JA TURVALLISUUSNÄKÖKOHDAT

Setelintuotannossa oli mukana nelisenkymmentä yritystä, joukossa myös turvatekijöiden kuten setelipaperin, erikoispainovärien ja hologrammien toimittajia. Tuotantoprosessissa otettiin huomioon muun muassa patenttioikeuksiin ja monopoliasemiin liittyvät kysymykset.

Ennen setelintuotannon aloittamista allekirjoitettiin sopimukset, joilla varmistettiin että raaka-aineiden käyttö setelipainoissa ei rikkoisi voimassa olevia patenteja. Sopimuksilla myös taattiin jatkuvat toimitukset: jos jotain raaka-ainetta saatiin vain yhdeltä toimittajalta, sen saatavuus varmistettiin varajärjestelyin ja sille sovittiin hintakatto.

EKP pyrki tekemään yritysten kanssa yleissopimukset luvista ja toimituksista. Näitä yleissopimuksia käytettiin sitten kansallisten keskuspankkien toimittussopimusten perustana.

Eurosetelien suunnittelun edetessä ja turvatekijöiden valikoituessa oli mietittävä käytännön järjestelyjä, joilla yksityiskohtaiset setelisuunnitelmat pystyttäisiin pitämään salassa julkistamiseen asti ja turvatekijöiden katoaminen tai varastaminen voitaisiin estää. Jos turvatekijöitä koskevia tietoja tulisi julkisuuteen tai niitä varastettaisiin, rikollisilla olisi mahdollisuus tuottaa väärennettyjä euroseteleitä jo ennen kuin suuri yleisö ehtisi tutustua euroseteleihin, mikä heikentäisi luottamusta uuteen rahaan.

Käytännön turvatoimilla pyrittiin suojaamaan sekä tietoja että turvatekijöitä kehityksen, tuotannon ja kuljetuksen aikana. Turvatoimet perustuivat kansallisten keskuspankkien omien seteliensä suojaamisessa käyttämiin ja hyväksi havaitsemiin käytäntöihin. Toimia valittaessa oli otettava huomioon yhteisen rahan käyttöönoton yhteydessä ilmenevät riskit eri maissa. Rikolliset liikkuvat maasta toiseen yhtä helposti kuin eurokin.

Kaikkien seteleiden turvatekijöitä valmistavien oli otettava käyttöön turvallisuusvaatimusten mukaiset turvatoimet ja sisäiset valvontaprosessit, joita tarkistettiin säännöllisin väliajoin. Tarkistusjärjestelmän avulla varmistettiin, että turvatoimet pysyivät ajan tasalla riskitilanteen muuttuessa.

© Saksan keskuspankki

Euroseteleissä käytetty setelipaperi valmistetaan tekstiiliteollisuuden puuvillajätteestä.

PAPERINVALMISTUS

Euroseteleissä käytetty setelipaperi valmistetaan korkealaatuisista puuvillakuiduista. Puhtaasta puuvillasta tehty setelipaperi kestää esimerkiksi taittelua ja mekaanista rasitusta paremmin kuin tavalliset paperipohjaiset tuotteet. Setelien on oltava kestäviä, sillä ne vaihtavat omistajaa useita kertoja, eikä niitä aina kohdella helläkätisesti.

Setelipaperin valmistus alkaa puuvillakuitujen valkaisusta lipeän ja vetyperoksidin avulla kuumassa vedessä kovassa paineessa. Klooria ei käytetä sen aiheuttamien ympäristöhaittojen vuoksi. Kun kuidut on valkaistu, kuitumassaan lisätään väriaineita, jotta paperi saa täsmälleen oikean sävyn.

Seuraavaksi puuvillakuituja muokataan jauhamalla, mikä parantaa valmiin paperin mekaanisia ja fyysisiä ominaisuuksia. Setelipaperissa tarvitaan eripituisia kuituja, sillä niillä on erilaiset ominaisuudet. Lyhyillä kuiduilla saadaan paperiin bulkkia ja opasiteettia ja hyvä vesileima, mutta mekaaniset ominaisuudet jäävät heikoiksi. Pitkät kuidut taas antavat paperille lujutusta, mutta opasiteetti ja vesileiman laatu jäävät heikoiksi.

Sen jälkeen vuorossa on paperikone. Setelipaperin valmistuksessa käytettävät paperikoneet poikkeavat tavallisista, sillä niissä on lieriöviiraprosessi. Paperikoneen viiraosassa, jonne esikäsitelty sulppu suotautetaan, on lieriömäinen, kudoksella päällystetty viira, josta vesi valuu pois. Pyörivän viiran pinnalle muodostuu suotautetusta sulpusta kuitumatto, ja vesi suodattuu viiran läpi. Viiralta lähtevä raina muodostuu kuitumatosta, jossa on noin 5 % kiintoaineita (kuituja ja täyteaineita) ja 95 % vettä. Sen jälkeen seuraa rainan märkämpuristus, kuivatus ja pintaliimaus. Viimeisen kuivatuksen ja puristuksen jälkeen paperissa on 5 % vettä ja 95 % kuiva-aineita. Valmis paperi rullataan 2 500 kilon painoisille rullille. Valmistusprosessin aikana paperiseen painoalustaan lisätään erilaisia kemiallisia lisäaineita, jotta se vastaisi setelintuotannon fyysisiä ja kemiallisia määrityksiä.

Prosessin lopuksi paperirullat leikataan arkeiksi painamista varten. Euroseteliarkit pakataan riiseihin (500 arkin erä) setelipainojen edellyttämässä koossa. Joka arkille mahtuu 24–60 seteliä. Setelipaperi painaa 85 g/m², eli yksi riisi painaa koosta riippuen 10–20 kiloa.

Paperintuotannon laadunvalvonta on erittäin tiukkaa. Sekä tuotetta että prosessia valvotaan tarkoin, sillä setelipaperi on hyvin pitkälle kehitetty tuote. Laatuvaatimusten täyttymisen varmistamiseksi valmistusjärjestelmä on yleensä tietokoneavusteinen ja myös tarkastuksissa käytetään tietokoneita.

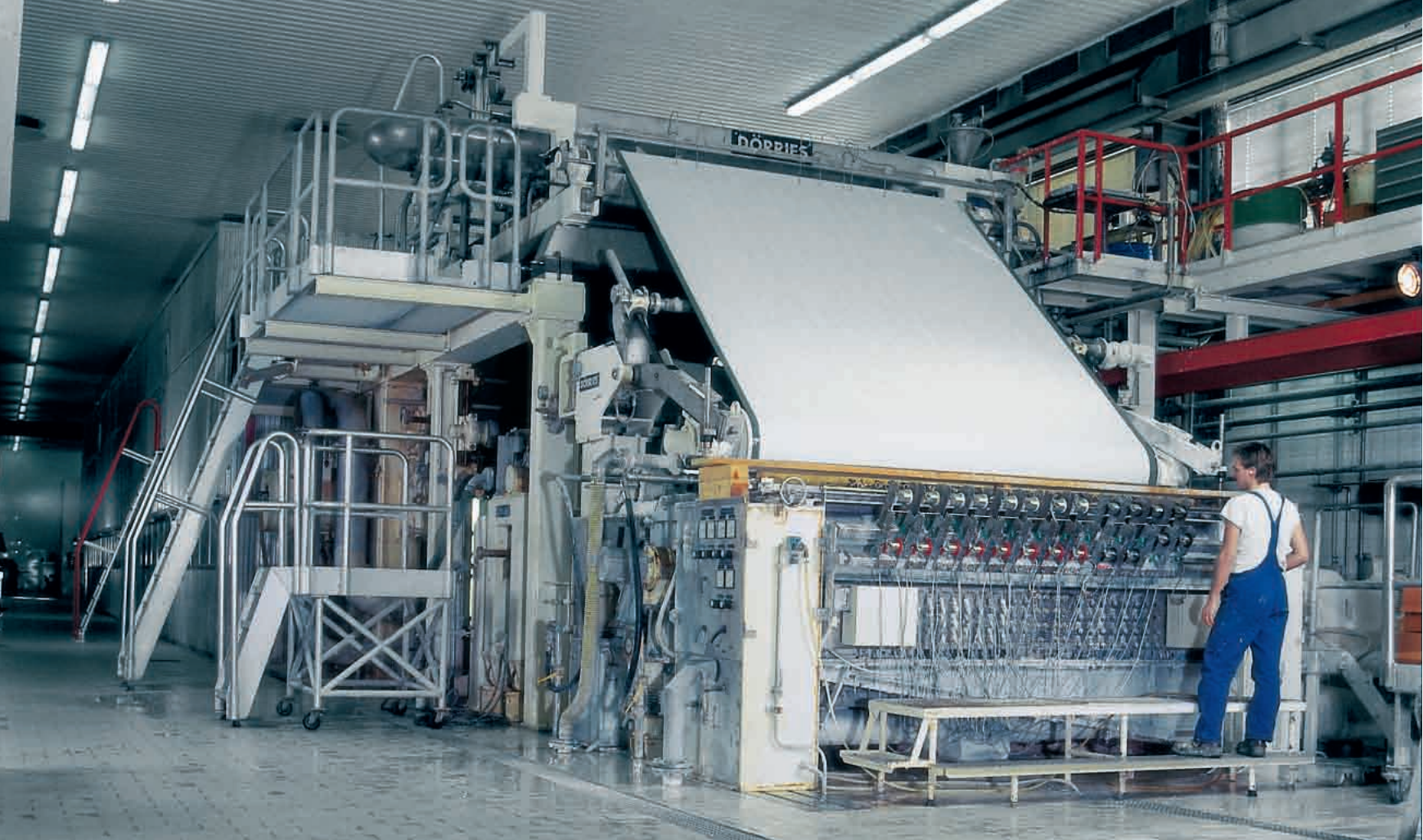
Toinen eurosetelipaperin keskeinen ominaisuus on turvallisuus. Setelipaperissa on mm. vesileimoja, turvakuituja, turvalankoja ja erikoispainovärejä, jotta setelien väärentäminen olisi mahdollisimman vaikeaa. Vesileimat näkyvät haamukuvina paperissa, kun seteliä katsotaan valoa vasten. Lieriöviiran kudoksessa, jonka pinnalle sulpun kuidut jäävät, on säännöllisiä kohokuvioita, joiden avulla kuitumatto saadaan vaihtelevan paksuiseksi. Kudoksen kuviointi jättää kuivuvaan paperiin kolmiulotteisen kuvion.

Euroseteleissä on kahdenlaisia suuren yleisön tunnistettaviksi tarkoitettuja vesileimoja. Toisessa toistuu setelin hallitseva kuva-aihe kolmiulotteisena ja monisävyisenä, ja toisessa aivan sen alla näkyy setelin nimellisarvo. Nimellisarvon osoittava vesileima näkyy erityisen selvästi, kun seteliä katsotaan valoa vasten. Vesileiman originointi on taiteellinen prosessi, jossa nykyisin käytetään tietokoneita apuna niin suunnittelussa kuin valmistuksessa.

Arvoltaan pienempiä seteleitä varten setelipaperiin tehdään paperinvalmistuksen yhteydessä lisäksi yleensä hologramminauha sekä takasivulle helmiäisraita. Hologramminauhan ja helmiäisraidan lisää-

Pellavakuituja valkaisu prosessin jälkeen.

minen ei varsinaisesti kuulu paperinvalmistusprosessiin, mutta paperinvalmistajat yleensä hoitavat sen, koska rullalta rullalle -tekniikan ansiosta nämä turvatekijät voidaan lisätä tehokkaammin ennen rullien leikkaamista arkeiksi. Hologramminauha kiinnitetään paperiin kuumaliimaamalla, ja helmiäisraita toteutetaan yleensä silkkipainotekniikalla.

© Saksan keskuspankki

Raina syntyy lieriöviirakoneessa.

SETELIEN PAINAMINEN

Eurosetelien painamisessa käytetään neljää eri painotekniikkaa: offsetpainatusta, kaiverruspainatusta, silkkipainatusta ja kohopainatusta. Näissä painatusprosesseissa käytetään erityyppisiä painolaattoja, muotteja ja erikoispainovärejä.

Arvoltaan suurimpiin seteleihin tehdään yleensä ensin offsetpainatus, jossa setelin graafinen taustakuvio muodostuu. Offsetpainatus on epäsuora painomenetelmä, jossa painojälki siirtyy ensin neljältä (sylinterille kiinnitetyltä) painolaatalta kumikankaalle ja vasta siitä paperille. Eurosetelien painamisessa käytettävillä offset-painokoneilla pystytään painamaan setelien etu- ja takasivut samanaikaisesti. Näin etu- ja takasivun kuviot pystytään sijoittamaan tarkasti niin, että täydentyvä numero todella täy-

denty valoa vasten katsottaessa eli epätäydelliset kuviot setelin eri puolilla muodostavat yhdessä setelin arvon osoittavan numeron.

Kaiverruspainatus antaa seteleille niiden ominais-tunnun. EKP:n lyhenteen Euroopan yhteisön eri kielillä, setelin arvon osoittavat numerot sekä ikkunat ja porttikäytävät voi tuntea sormenpäällä. Nämä kuviot on kaiverrettu syvennyksiksi laatan pintaan. Painolaatat valmistetaan galvaanisesti alkuperäisestä, yleensä kuparisesta laatasta. Painoväri täyttää kaiverretut syvennykset, ja pyörivä tela pyyhkii pinnan (alueet, joille ei ole kaiverrettu kuvaa) puhtaaksi.

Setelipaperin valmistuksessa käytettävän lieriöviiran pinnalla näkyy kuviointi 5 euron setelien vesileimoja varten.

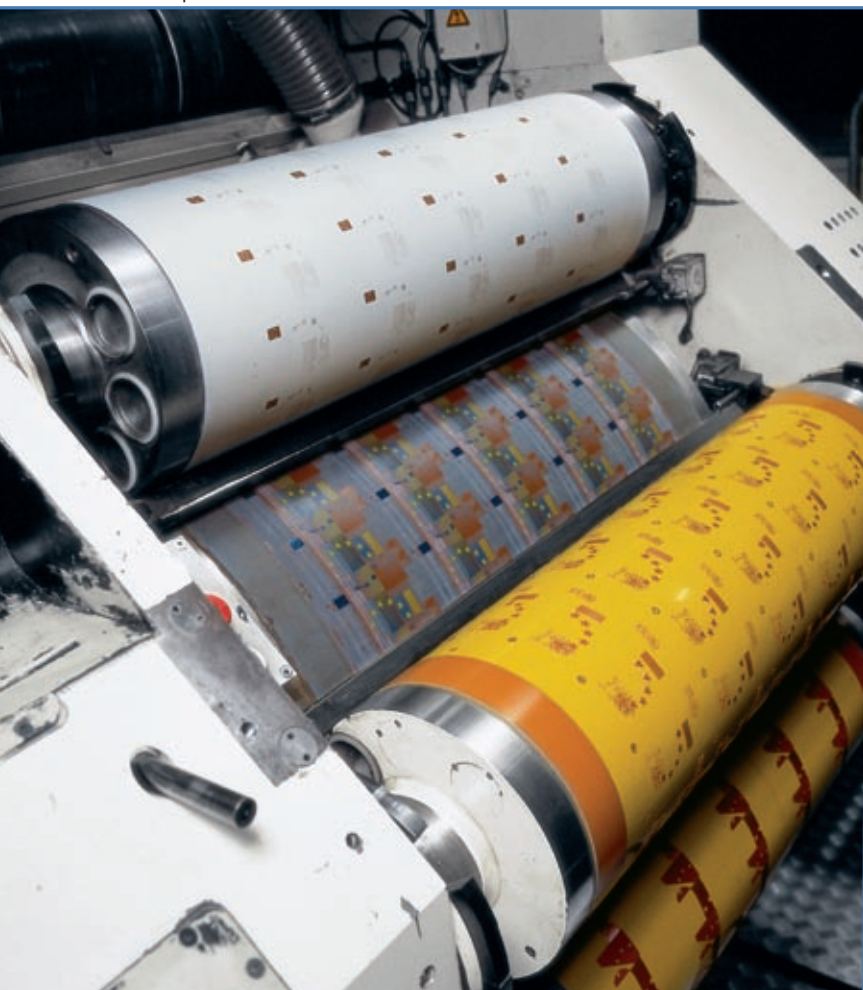
Tela puhdistetaan ylimääräisestä painoväristä liuotimilla ja kaavarilla. Painolaatta asetetaan painosylinterille, ja painoväri siirtyy paperille. Kun paperi puristetaan painolaattaan, väri siirtyy syvennyksistä paperiin, johon syntyy kohokuvio. Oikeanlaisen kohokuvion aikaansaamiseksi tarvitaan noin 30 tonnin puristusvoima.

Kaiverruspainatuksen jälkeen seuraava turvatekijä on takasivun erikoispainoväri, jolla painetaan arvoltaan suurempien setelien arvon osoittava numero (arvoltaan pienempiin seteleihin tehdään samalla tekniikalla helmiäisraita paperitehtaalla). Molemmat tehdään silkipainotekniikalla, sillä näissä turvatekijöissä väripinnan on oltava paksu, jotta optinen vaikutelma olisi oikea. Sen jälkeen paperiin tehdään hologrammi kuumaliimaustekniikalla (arvoltaan pienempiin seteleihin tehdään hologramminauha samalla tekniikalla). Käytettävät koneet kykenevät prosessoimaan 8 000 arkkia tunnissa.

Numeroinnissa käytetään kohopainatusta. Arkit syötetään numerointikoneeseen, jossa setelien numerot tehdään setelien takasivulle. Numeroinnin jälkeen arkit leikataan automaattisesti seteleiksi ja

pakataan. Arkit leikataan pituus- ja poikkisuuntaan ja kootut 100 setelin niput vyötetään ja jaetaan kymmenen nipun eriin. Erät pakataan läpinäkyvään muovikelmuun.

Arkit ja niiden painolaatu tarkastetaan useita kertoja tuotantoprosessin aikana. Tarkastuksia suoritetaan sekä tuotantolinjalla että viemällä otoksia muualle tarkastettaviksi. Tarkastus voi myös koskea yksittäisiä arkkeja tai koko tuotantoa aina sen mukaan, mitä parametrejä tarkastetaan. Esimerkiksi setelipainojen nopeasti prosessoivissa koneissa setelien laatu tarkastetaan automaattisesti tuotantoprosessin lopussa. Viimeistään tässä vaiheessa vialliset setelit joko poistetaan automaattisesti ja viedään tuhottaviksi tai revitään heti koneessa.

Sylinterille kiinnitetty painolaatta ja kumikangas
offsetpainokoneessa 50 euron setelien tuotannossa.

Kaiverruspainatuksessa käytettävä sylinterille kiinnitetty
painolaatta 50 euron setelien tuotannossa.

Silkipainokone, jossa 50 euron seteleihin lisätään väriä vaihtava numero.

Numerointikone, jossa jokainen seteli saa oman sarjanumeron.

EUROSETELIEN LAAJAMITTAISEN TUOTANNON HALLINNOINTI

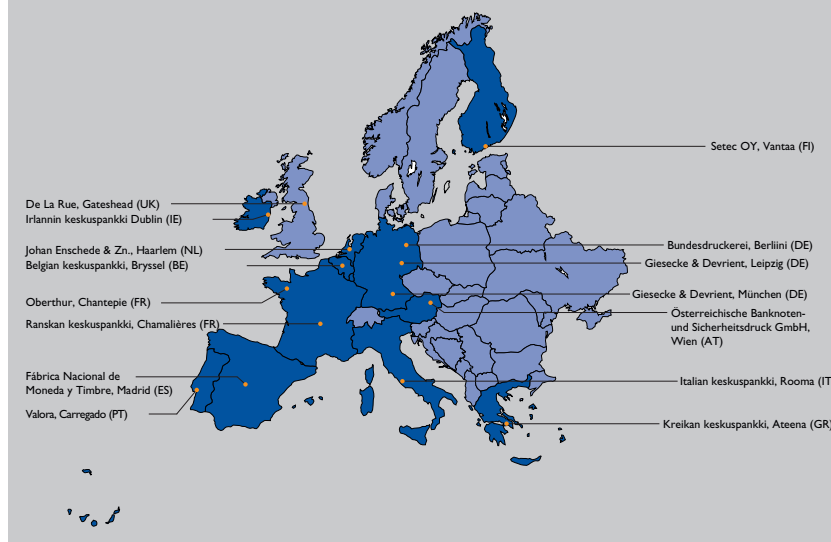
EMIn neuvosto päätti vuonna 1996, että kaikki Euroopan unionin alueella olevat setelipainot, joissa tuotettiin kansallisia seteleitä, olisi otettava mukaan valmistamaan ensivaiheessa liikkeeseen laskettavia euroseteleitä. Syynä olivat tuotettavien setelien valtava määrä ja aikataulun tiukkuus. Euroseteleitä oli saatava riittävästi kansallisten keskuspankkien 500 konttoriin useita kuukausia ennen uuden rahan käyttöönottoa 1.1.2002, jotta ne saataisiin jaettua ajoissa liikepankeille. Tuotannon järjestämiseen harkittiin kahta vaihtoehtoa:

- Jokainen kansallinen keskuspankki tuottaisi euroseteleitä oman maansa tarpeisiin. Tässä vaihtoehdossa jokainen kansallinen keskuspankki tuottaisi siis kaikkia eri seteliarvoja.
- Kukin kansallinen keskuspankki valmistaisi korkeintaan muutamaa eri seteliarvoa, ja näin tuotettuja seteleitä toimitettaisiin kaikkiin euroalueen maihin.

Jälkimmäinen vaihtoehto oli selkeästi tehokkaampi. Jos 50 euron seteleitä tuotettaisiin esimerkiksi vain neljässä setelipainossa eikä 15:ssä, seteleistä tulisi tasalaatuisempia ja selvittäisiin vähemmällä koordinoinnilla. Tehokkuus siis parantuisi yhdellä saralla, mutta samalla jouduttiin kuitenkin pohtimaan ensivaiheessa tarvittavan valtavan setelimäärän jakeluun liittyviä kustannuksia ja vaivannäköä.

SETELIEN PAINAMINEN

Euroseteleitä painavat setelipainot

Näissä setelipainoissa painettiin ensivaiheessa liikkeeseen lasketut setelit.

Jälkimmäisen vaihtoehdon ongelmana oli myös, että valmisteluihin ei voitu ryhtyä ennen kuin saatiin varmuus siitä, mitkä maat ottaisivat euron käyttöön. Setelipainojen täytyi kuitenkin päästä tilaamaan tarvittavaa painokalustoa jo ennen päätöksen valmistumista. Onneksi koaseteliprojekti ja sen jälkeen tehty esituotantosarja osoittivat, että tekniset syyt eivät edellyttäneet eri seteliarvojen tuotannon keskittämistä eri keskuspankkeihin. Päätettiin siis, että ensivaiheessa jokainen keskuspankki painaisi kaikkia seteliarvoja.

Kansalliset keskuspankit saivat kuitenkin tehdä kahdenvälisiä työnjakosopimuksia keskenään. Arvoltaan suurimpia eli 200 ja 500 euron seteleitä tarvittiin pienemmät erät, joten tällaiset sopimukset olivat hyödyllisiä. Erityisesti pienten maiden oli tehokkaampaa olla painamatta näitä seteliarvoja itse ja tilata sen sijaan pieni osuus jonkin suuremman maan painamista seteleistä, jolloin ne pääsivät nauttimaan mittakaavaeduista.

Vaikka EKP vastasi projektin koordinoinnista, jokainen kansallinen keskuspankki tilasi itse setelinsä valitsemaltaan setelipainolta. Tuotantoa ei siis järjestetty keskitetysti. Vuoden 2001 setelintuotannossa oli siten jopa 70 eri kokoonpanoa, joilla eri keskuspankit ja setelipainot tuottivat eri seteliarvoja.

Setelipaperin laajamittainen tuotanto aloitettiin alkuvuodesta 1999, ja painotyöt alkoivat samana kesänä Alankomaissa, Belgiassa, Espanjassa, Italiassa, Ranskassa ja Saksassa. Seuraavina kuukausina painaminen aloitettiin myös muissa setelipainoissa. Vertailusetelit tuotettiin niissä setelipainoissa, joissa kutakin seteliarvoa alettiin painaa ensimmäiseksi. Sen jälkeen kun vertailusetelit oli hyväksytty EKP:ssä, niitä käytettiin mittapuuna kaikkialla tuotettaville seteleille. Osassa setelipainoja tuotettiin vielä kansallisia seteleitä ja eurosetelien tuotantoon siirryttiin vasta myöhemmin. Kreikassa eurosetelien painaminen aloitettiin vuoden 2000 lopulla, ja maa liittyi euroalueeseen vuonna 2001.

Eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton lähes työssä tarvittiin miljardin setelin painokapasiteetti kuukaudessa, eli setelipainoissa tuotettiin yhteensä 33 miljoonaa seteliä päivässä, 1 400 000 seteliä tunnissa, 23 000 seteliä minuutissa ja 400 seteliä sekunnissa. Osassa setelipainoja tehtiin kolmivuorotyötä yötä päivää, myös juhlapyhinä. Ensivaiheessa euroseteleitä tuotettiin uuden rahan käyttöönottoa varten 15 eri setelipainossa, joista kolme sijaitsi Saksassa, kaksi Ranskassa ja yksi kussakin muussa euroalueen maassa Luxemburgia lukuun ottamatta. Yksi setelipainoista oli Isonsa-Britanniassa eli siis euroalueen ulkopuolella.

Offsetpainokone

EI TERVEYSHAITTOJA

Kaikki seitsemän eriarvoista eurosetelityyppiä sekä niihin käytetyt erilaiset tuotantomateriaalit testattiin tiukimpien eurooppalaisten terveys- ja turvallisuussäätöjen mukaisesti. ISO 10993 -standardiin perustuvat testit suoritti alankomaalainen tutkimusinstituutti TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek). Testatulokset vahvistivat, ettei eurosetelien normaalkäytöstä aiheudu minkäänlaista terveydellistä haittaa.

€-day

LUKU 4

KÄYTTÖÖNOTTO

EUROSETELITARPEEN ARVIOINTI

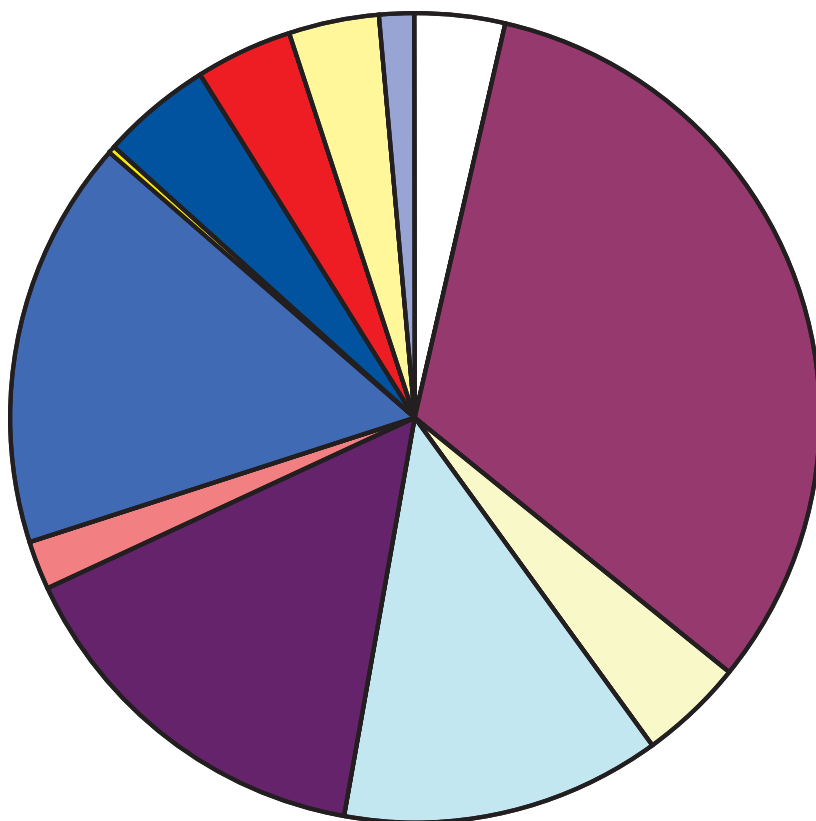
Kukin kansallinen keskuspankki arvioi oman eurosetelitarpeensa eurosetelien käyttöönottoa varten ja koko vuotta 2002 varten. Ensimmäiset arviot setelitarpeesta tehtiin vuonna 1998, mutta arvioita päivitettiin vuosittain ja tuotantosuunnitelmat mukautettiin päivitettyihin arvioihin. Aivan eurosetelien käyttöönottoa edeltäneinä kuukausina liikepankit tilasivat odotettua enemmän pieniä seteleitä, ja niiden tarve oli täytettävä.

Ensimmäisessä tuotantovaiheessa euroseteleitä painettiin käyttöönottoa varten. Näillä euroseteleillä oli tarkoitus korvata aiemmin liikkeessä olleet kansalliset setelit. Lisäksi euroseteleitä painettiin logistisia tarpeita varten eli eurosetelien saatavuuden varmistamiseksi koko vuoden ajan. Koska eurosetelit eivät vastanneet arvoltaan kansallisia seteleitä, kansallisten keskuspankkien oli vaikea arvioida, paljonko minkäkin arvoisia euroseteleitä tarvittaisiin. Oli arvioitava perusteellisesti, mitä vaikutuksia joidenkin kansallisten setelien korvaamisesta eurokolikoilla ja suurten eurosetelien käyttöönotosta todennäköisesti aiheutuisi.

Lisäksi oli otettava huomioon eurosetelien kysyntä euroalueen ulkopuolisissa maissa. Varsinkin Saksan markan määräisiä seteleitä käytettiin laajalti Saksan ulkopuolella, etenkin Keski- ja Itä-Euroopan maissa. Arvioiden mukaan Saksan markan määräisistä seteleistä oli käytössä Saksan ulkopuolella arvolla mitattuna noin kolmasosa (euroissa noin 32–45 miljardia). Ei voitu tietää, kuinka suuri osa näistä seteleistä vaihdettaisiin euroiksi ja kuinka laajalti niitä vaihdettaisiin muissa Itä-Euroopan maita lähellä sijaitsevilla euroalueen maissa.

Vuonna 2001 päätettiin, että ensimmäisessä tuotantovaiheessa valmistettaisiin 14,9 miljardia euroseteliä (arvoltaan yli 633 miljardia euroa). Näistä 9–10 miljardia seteliä oli tarkoitettu käyttöönottoa varten eli korvaamaan liikkeessä olevat kansalliset setelit, ja noin viisi miljardia euroseteliä varattiin logistisia tarpeita varten. Käyttöönottoa varten tarvittavien eurosetelien määrä arvioitiin liikkeessä olleiden kansallisten setelien määrän perusteella (11,7 miljardia seteliä vuoden 2000 lopussa), joskin todellinen setelitarve osoittautui tätä pienemmäksi. Kun eurosetelien käyttöönotosta oli kulunut vuosi, liikkeessä oli 8,2 miljardia euroseteliä. Vuoden 2006 lopussa luku oli jo 11,3 miljardia.

EKP:n neuvosto päätti alkuvuonna 2001, että käyttöönottoa varten ja loppuvuoden tarpeita varten painettavien setelien lisäksi euroseteleitä painettaisiin varalle. Näin voitaisiin varautua mahdollisiin tuotanto-ongelmiin, määrällisiin ja laadullisiin puutteisiin tai yksittäisten seteliarvojen kysynnän kasvuun. Varalle painettiin yhteensä 1,9 miljardia euroseteliä (erityisesti yleisimmin käytettäviä eli 5, 10, 20, 50 ja 100 euron seteleitä). Näiden setelien painamisesta vastasi joukko eurooppalaisia setelipainoja, joilla oli ylimääräistä tuotantokapasiteettia. EKP tilasi ja osti varalle painetut eurosetelit. Kansalliset keskuspankit joutuivat ostamaan tarvitsemansa ylimääräiset eurosetelit EKP:ltä. Kansalliset keskuspankit ostivat noin 30 % näistä varalle painetuista seteleistä ennen käyttöönottoa ja sen aikana. Loput siirrettiin kokonaisuudessaan eurojärjestelmän strategiseen varastoon.

3,7 % □ Belgia

32,1 % ■ Saksa

4,2 % □ Kreikka

12,9 % □ Espanja

15,2 % ■ Ranska

2,0 % ■ Irlanti

16,4 % ■ Italia

0,3 % ■ Luxemburg

4,4 % ■ Alankomaat

3,7 % ■ Itävalta

3,6 % □ Portugali

1,5 % ■ Suomi

YHTEENSÄ 100 %

Kansallisten keskuspankkien osuudet ensimmäisessä vaiheessa painetuista euroseteleistä.

Muoviin pakattuja euroseteleitä Espanjan keskuspankin setelivarastossa Madridissa.

LIIKKEESSÄ OLEVAT SETELIT JA SETELIVARASTOT

Keskuspankki laskee setelit (ja kolikot) liikkeeseen, yleensä liikepankeille, ja sen jälkeen niiden sanotaan olevan ”liikkeessä”. Liikkeessä olevien setelien määrä pienenee, kun niitä palautetaan keskuspankkiin. Liikkeessä olevilla seteleillä tarkoitetaan liikkeeseen laskettujen setelien ja keskuspankkiin palautettujen setelien määrän erotusta. Setelit ovat liikkeessä silloinkin, kun niillä ei makseta vaan ne on talletettu pankkeihin tai säästölippaisiin.

Euroalueen kansallisilla keskuspankeilla on varastoisiaan uusia ja käytettyjä euroseteleitä. Käytettyjen setelien kunto ja aitous tarkistetaan, minkä jälkeen tarkistuksen läpäisseet setelit palautetaan kiertoon. Huonokuntoiset setelit silputaan, ja seteliväärennöksistä ilmoitetaan poliisille. Eurojärjestelmän setelivarastoja on kahdenlaisia: logistisia ja strategisia.

Logistiset varastot ovat kansallisten keskuspankkien käyttövarastoja, joilla katetaan setelien kysyntä normaalitilanteessa, johon luetaan myös kausiluonteiset kysyntähuiput.

Logistisia varastoja käytetään

- korvaamaan kierrosta poistettavat huonokuntoiset setelit
- lisäämään liikkeessä olevien setelien määrää silloin, kun kysynnän odotetaan kasvavan
- vastaamaan kausiluonteisiin kysynnän vaihteluihin
- tehostamaan kansallisten keskuspankkien eri konttorien välisiä setelikuljetuksia.

Mitä enemmän toimipisteitä kansallisella keskuspankilla on, sitä enemmän setelivarastoja tarvitaan, sillä kaikkien toimipisteiden on aina voitava täyttää kaikenarvoisten eurosetelien tarve.

Ajan mittaan kansallisen keskuspankin logistisiin varastoihin saattaa syntyä vajauksia tai ylimääriä ihmisten matkustaessa muihin euroalueen maihin ja ottaessa mukaansa euroseteleitä. Jos kansallisella keskuspankilla on vajuus jonkin seteliarvon varastoissa eivätkä muiden maiden keskuspankkien logististen varastojen ylimäärät riitä kattamaan tätä vajuusta, keskuspankki turvautuu eurojärjestelmän strategiseen varastoon.

*Eurosetelikuljetus aseistettuine saattueineen
Carregadon setelipainolla Portugalissa.*

KÄYTTÖÖNOTTOVAIHEEN SETELIVARASTOJEN HALLINTAJÄRJESTELMÄ

Valmistauduttaessa eurosetelien käyttöönottoon kansalliset keskuspankit tarkistivat säännöllisesti setelipainatussuunnitelmansa, ja lisäksi euroseteleitä painettiin varalle. Näin ollen oletettiin, että eurojärjestelmällä oli riittävät eurosetelivarastot ennen eurosetelien käyttöönottoa. Käyttöönottoa edeltäneinä kuukausina liikepankeille kuitenkin toimitettiin erittäin suuria määriä pieniä euroseteleitä, ja siksi aivan käyttöönoton edellä heräsi epäilyksiä siitä, riittäisivätkö kaikkien kansallisten keskuspankien eurosetelivarastot kattamaan eurosetelitarpeen alkuvuonna 2002. Erityisesti epäiltiin viiden euron setelien riittävyttä. Eurojärjestelmä pyrki minimoimaan alueellisten eurosetelivajausten riskin perustamalla eurosetelivarastojen hallintajärjestelmän.

Hallintajärjestelmä salli kansallisten keskuspankien täydentää setelivajauksen uhatessa nopeasti setelivarastojaan varalle painetuilla seteleillä. Lisäksi kaikki kansalliset keskuspankit sitoutuivat avustamaan toisiaan siten, että niiden mahdolliset setelilyimäärät olisivat muiden maiden keskuspankkien käytettävissä. Setelivajaus oli korjattava ensisijaisesti varalle painetuilla seteleillä. Jos tarvetta ei voitaisi

täyttää varalle painettujen setelien varastosta, muut kansalliset keskuspankit olisivat valmiina siirtämään nopeasti mahdolliset ylimäärät logistisista varastoistaan tilanteen korjaamiseksi. Kansalliset keskuspankit päivittivät joulukuussa 2001 ennusteensa vuoden 2002 helmikuun loppuun mennessä tarvittavien eurosetelien enimmäismääristä. Ne myös toimittivat EKP:lle yksityiskohtaisia tietoja siitä, minkä suuruiset setelivarastot ne tarvitsivat varmistukseksi, että euroseteleitä on riittävästi saatavilla. Näiden tietojen avulla sekä tarkkailemalla päivittäisiä tietoja 1.1.2002 jälkeen liikkeeseen laskettujen eurosetelien määrästä EKP pystyi seuraamaan eurosetelien kysyntää ja tarjontaa ratkaisevan tärkeässä käyttöönottovaiheessa.

Vuoden 2001 marraskuun ja vuoden 2002 tammikuun välillä jotkin kansalliset keskuspankit pyysivät varalle painettujen setelien varastosta yli 500 miljoonaa viiden ja kymmenen euron seteliä. Pääosin näitä seteleitä ei kuitenkaan laskettu liikkeeseen käyttöönottovaiheessa, kun kävi ilmi, että pankeille ennakkoon toimitetut määrät riittivät kattamaan valtaosan niiden setelitarpeista. Vuoden 2002 ensimmäisinä viikkoina kansallisten keskuspankkien tarvitsi toimittaa pankeille vain vähän euroseteleitä. Setelivarastojen hallintajärjestelmä kuitenkin auttoi välttämään setelien saatavuuden häiriöt ja viitoitti tietä pysyvän setelivarastojen hallintajärjestelmän luomiselle eurorahan käyttöönottovaiheen jälkeen.

Euroseteleitä ja -kolikoita toimitettiin valintamyymälään Itävallassa vuoden 2001 lopulla.

EUROSETELIIEN JA -KOLIKOIDEN ENNAKKOJAKELU

Syys-joulukuussa 2001, kun kansalliset setelit ja kolikot olivat yhä käytössä, euroalueen yritykset – varsinkin pankit ja vähittäiskaupat – hankkivat ennalta euroseteleitä ja -kolikoita ennako- ja edelleenjakelun kautta. Ennakkojakeluvaiheessa kansalliset keskuspankit toimittivat euroseteleitä ja -kolikoita liikepankeille, jotka puolestaan toimittivat uudet maksuvälineet edelleen haarakonttoreilleen, vähittäiskaupoille jne. Uudet setelit ja kolikot eivät olleet vielä laillisia maksuvälineitä, ja niiden kiertoon saattaminen oli kielletty. Ennako- ja edelleenjakelulla varmistettiin, että euroseteleitä ja -kolikoita oli riittävästi saatavilla hyvissä ajoin ennen 1.1.2002. Samalla varmistettiin, että setelien ja kolikoiden kuljettamisesta vastanneet arvokuljetusyrietykset pystyivät käyttämään 7600:aa kuljetusautoaan tehokkaasti ja välttämään toimitusten ruuhkautumisen vuoden 2001 loppua kohti. Eurosetelien ja -kolikoiden ennako- ja edelleenjakelu hyödytti myös muita toimijoita:

- Pankit täyttivät 200 000 käteisautomaattiaan euroseteleillä.
- Vähittäiskauppiat varasivat kassoihinsa riittävästi euroseteleitä ja -kolikoita.

- Pankit ja myyntiautomaattirytykset alkoivat täyttää automaattejaan euroilla.

Uusien setelien ja kolikoiden loppuminen alkuvuonna 2002 olisi ollut huonoa mainosta uudelle rahalle, mutta lisäksi olisi pitänyt pidentää uuden rahan ja sitä edeltäneiden kansallisten rahojen rinnakkaiskäyttöjaksoa, jonka enimmäiskestoksi oli määritetty kahdeksan viikkoa. Eurosetelien ja -kolikoiden kitkaton käyttöönotto voitiin varmistaa vain toimitamalla niitä ajoissa ja riittävän paljon. Näin myös lujitettiin suuren yleisön ja rahoitusmarkkinoiden luottamusta uuteen rahaan. Lähes 80 % alkuvaiheessa tarvittavista euroseteleistä ja 97 % kaikista käyttöönottoaiheesta tarvittavista eurokolikoista (mukaan lukien suurelle yleisölle tarkoitetut eurokolikoita sisältäneet aloituspakkaukset) saatiin toimitetuksi vuoden 2001 loppuun mennessä.

Kansalliset keskuspankit aloittivat ennako- ja edelleenjakelun eri aikoihin, kukin kansallisten olosuhteidensa – maan ja sen talouden koon, käteisrahan toimitusinfrastruktuurin ja kansallisen käyttöönottosuunnitelman – mukaan.

Asiakas osti eurokolikoita sisältävän aloituspakkauksen pariisilaisesta pankista.

Ennako- ja edelleenjakelun sai aloittaa 1.9.2001, eli sen enimmäiskesto oli neljä kuukautta. Jakelun aloittaminen aikaisemmin ei ollut perusteltua logistisista syistä, ja lisäksi se olisi kasvattanut sekä turvallisuusriskiä että eurosetelien ja -kolikoita ennaikaisen kiertoon joutumisen riskiä. Setelit ja kolikot toimitettiin usein eri aikaan, kolikot yleensä ensin. Tämä johtui siitä, että kolikoiden kuljettamisesta aiheutui suurempi logistinen rasitus kuin setelien kuljettamisesta ja että kolikoiden nimellisarvo ja siten myös niihin liittyvä turvallisuusriski oli pienempi.

Kansalliset keskuspankit velvoittivat seteli- ja kolikotoimituksia vastaanottaneet pankit ja vähittäiskauppiat lailla tai sopimuksin olemaan jakamatta näitä seteleitä tai kolikoita kuluttajille ennen 1.1.2002. Eurosetelien ja -kolikoiden ennaikainen kiertoon pääsy olisi häirinnyt suunnitelmia ja aiheuttanut hämmennystä. Pankkien oli otettava vakuutus kattaakseen riskin, että niille ennakoon toimitettuja euroseteleitä ja -kolikoita tuhoutuu, varastetaan tai ryöstetään tai että niitä pääsee ennaikaisesti

kiertoon. Pankeille toimitetut eurosetelit olivat kussakin maassa kansallisen keskuspankin omaisuutta liikkeeseenlaskuhetkeen eli 1.1.2002 kello 00.00 saakka. Mikäli omistusoikeuden pidättämistä ei ollut mahdollista järjestää tai sitä ei voitu velvoittaa kansallisen lainsäädännön nojalla, ennakoon toimitettuja euroseteleitä vastaan oli annettava vakuudet.

Pankeista, vähittäiskaupoista ja muista organisaatioista poiketen suuri yleisö ei saanut haltuunsa euroseteleitä ja -kolikoita ennen niiden liikkeeseenlaskua. Ainoa merkittävä poikkeus olivat eurokolikoita sisältäneet aloituspakkaukset, joita pankit ja keskuspankit alkoivat myydä vuoden 2001 joulukuun jälkipuoliskolla. Aloituspakkauksissa oli pieni määrä eurokolikoita, joiden yhteisarvo vaihteli 3,88 eurosta (23 Suomen markkaa) 15,25 euroon (100 Ranskan frangia). Tarkoituksena oli tutustuttaa suuri yleisö eurokolikoihin ja helpottaa uuden rahan käyttöön siirtymistä. Ihmisten odotettiin käyttävän aloituspakkausten eurokolikoita maksamiseen vuoden 2002 ensimmäisinä päivinä ja täydentävän siten vähittäiskauppioiden vaihtokassaa.

Turvatoimet ovat tiukat eurokuljetuksen lähtiessä Italian keskuspankin haarakonttorista läheltä Roomaa.

Kansalliset keskuspankit kehottivat tiedotuskampanjoissaan käyttämään aloituspakkausten eurokolikoita maksamiseen sen sijaan, että niitä pidettäisiin keräilyesineinä. Monet kuitenkin halusivat mieluummin pitää aloituspakkauksen kolikot muistona historiallisesta tapahtumasta kuin maksaa niillä. Aloituspakkauksia valmistettiin vain pieniä määriä, ja joissakin maissa ne myytiin loppuun kahdessa päivässä.

Miten pankit saatiin hankkimaan haltuunsa suuria määriä euroseteleitä ja -kolikoita hyvissä ajoin ennen niiden liikkeeseenlaskua? Käteisrahalle ei kerry korkoa, ja siitä aiheutuu pankeille likviditeettikustannuksia. Nämä lisäkulut oli siis kompensoitava. Eurosetelien ja -kolikoiden ennakkotoimitusten vastaanottamisesta pyrittiin tekemään pankeille houkuttelevampaa sopimalla veloitustavasta

- jossa otettaisiin huomioon pankkien ylimääräiset euromääräiset käteisvarat
- joka olisi selkeä ja helposti toteutettavissa
- joka ei vaikuttaisi pankkien ja niiden asiakkaiden välisiin suhteisiin.

Tässä ns. lineaarisessa veloitusmallissa eurosetelit ja -kolikot veloitettiin pankeilta nimellisarvon mukaan kolmessa yhtä suuressa erässä (eikä kertaveloituksena) 2.1., 23.1. ja 30.1.2002.

Veloituspäivien määrittämisessä otettiin huomioon vuoden 2002 alun perusrahoitusoperaatiot. Perusrahoitusoperaatioissa EKP jakaa likviditeettiä liikepankeille. EKP:n neuvosto sopi, että tämä veloitusmalli olisi jatkossakin ainoa eurojärjestelmän tasolla käytettävä väline niiden kustannusten kompensoimiseksi, joita uuden rahan käyttöönotosta aiheutuu siihen osallistuville tahoille. Kansallisella tasolla oli kuitenkin mahdollista sallia rajallinen määrä poikkeusjärjestelyjä edellyttäen, että näillä järjestelyillä edistettäisiin uuden rahan käyttöönottoa. Jotkin kansalliset keskuspankit esimerkiksi tarjosivat taloudellisia kannustimia pankeille, jotka ottivat jo varhaisessa vaiheessa vastaan pieniä euroseteleitä tai palauttivat nopeasti kansallisen rahan määräisiä seteleitä ja kolikoita.

Koska huomattava määrä euroalueen maiden keskuspankkien liikkeeseen laskemia kansallisia seteleitä oli liikkeessä euroalueen ulkopuolella, myös näille alueille toimitettiin ennakoon jonkin verran euromääräistä käteisrahaa. Eurorahojen jakelusta euroalueen ulkopuolella sijaitseville liikepankeille säädettiin EKP:n antamissa suuntaviivoissa. Niiden mukaan euroalueen pankit saivat toimittaa euroalueen ulkopuolella sijaitseville haara- tai pääkonttoreilleen euroseteleitä 1.12.2001 lähtien.

Aseistettu vartio suojaa euroja
kuljettavaa rahankuljetusautoa sen ajaessa
lautalta maihin Kreikassa.

Lisäksi pankeilla oli lupa välittää eurorahoja edelleen tytäryhtiöilleen sekä muille pankeille, joiden pääkonttori tai konttoriverkko sijaitsee euroalueen ulkopuolella.

EKP:n myöhemmin antamissa uusissa suuntaviivoissa laajennettiin eurosetelien ennakkojakelumahdollisuutta euroalueen ulkopuolelle. Kansalliset keskuspankit saivat toimittaa eurorahaa setelien tukkujakeluun erikoistuneille pankeille euroalueen ulkopuolelle, ja nämä pankit saivat välittää eurorahoja edelleen euroalueen ulkopuolella sijaitseville asiakaspankeilleen. Lisäksi euroseteleitä voitiin toimittaa ennakkoon euroalueen ulkopuolisille kansallisille keskuspankeille, jotka puolestaan saivat jakaa seteleitä eteenpäin toimivaltansa piiriin kuuluville pankeille. Käteisrahan toimittaminen muille tahoille, esimerkiksi euroalueen ulkopuolella sijaitseville vähittäiskauppiaille, ei kuitenkaan ollut sallittua.

Eurosetelien jakelu euroalueen ulkopuolelle oli sallittua vasta 1.12.2001 alkaen. Eurorahaa toimitettiin silloin euroalueen ulkopuolella sijaitseville erikoistuneille luottolaitoksille ja kansallisille keskuspankeille yhteensä 4,1 miljardin euron arvosta. Saksan keskuspankki toimitti tästä rahasta 78 % ja Ranskan keskuspankki 12 %. Yli puolet kaikesta

euroalueen ulkopuolelle toimitetusta eurorahasta toimitettiin Itä-Euroopan maihin (mukaan lukien Länsi-Balkanin alue ja Turkki, joissa Saksan markkoja käytettiin kansallisten rahojen rinnalla varsin laajalti). Suuria määriä eurorahaa toimitettiin myös Pohjois-Afrikkaan sekä kansainvälisiin tukkumarkkinoilla toimiviin pankkeihin esimerkiksi Sveitsiin ja Isoon-Britanniaan.

ENNAKKOJAKELU JA EDELLEENJAKELU

Ennakkojakelulla tarkoitettiin eurosetelien ja -kolikoiden fyysistä toimittamista kansallisista keskuspankeista liikepankeille tai niiden valtuuttamille edustajille (arvokuljetusyriyksille) ajanjaksolla 1.9.–31.12.2001. Näiden ennakkoon toimitettujen setelien ja kolikoiden jakelua 1.9.2001 lähtien edelleen muille tahoille, esimerkiksi kaupoille, ravintoloille sekä myyntiautomaattien valmistajille ja myyntiautomaattiyriyksille, kutsuttiin edelleenjakeluksi. Ennako- ja edelleenjakeluun liittyvistä seikoista, kuten ennakkoon ja edelleen jaettujen eurosetelien ja -kolikoiden veloittamisesta, säädettiin EKP:n antamissa suuntaviivoissa.

VÄHITTÄISKAUPAN AUTTAMINEN UUDEN RAHAN KÄYTTÖÖN SIIRTYMISESSÄ

Vähittäiskaupan oli tarkoitus olla uusien kolikoiden pääasiallinen jakelukanava (kun taas valtaosa seteleistä jaettiin käteisautomaattien kautta). Siksi monet vähittäiskauppiat pelkäsivät joutuvansa pitämään hallussaan suuria määriä eurokolikoita vuoden 2002 ensimmäisinä päivinä. Kolikoita sisältäneillä aloituspakkauksilla oli tarkoitus hälventää kauppiaiden huolta, ja samasta syystä pankkeja kannustettiin täyttämään käteisautomaatit nimellisarvoltaan pienillä seteleillä suurten asemesta. Viranomaisia kehoitettiin maksamaan sosiaalietuudet (jotka maksetaan usein käteisenä) pienillä seteleillä.

Myös suurelta yleisöltä pyydettiin apua. Euro 2002-tiedotuskampanjassa kansalaisia kehoitettiin välttämään euron ja kansallisen rahan käyttämistä sekaisin, aloittamaan eurosetelien ja -kolikoiden käyttäminen mahdollisimman pian sekä maksamaan mahdollisuuksien mukaan aina tasarahalla.

EUROSETELIIEN JA -KOLIKOIDEN LIIKKEESEENLASKU

Ensimmäisinä päivinä eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton jälkeen liikkeessä oli ennustettua enemmän seteleitä. Tämä johtui siitä, että eurorahaa oli jaettu ennakkoon suuria määriä, minkä ansiosta rahahanat pystyttiin avaamaan käyttöönoton yhteydessä kokonaan ja euroseteleitä kyettiin jakamaan runsaasti. Kapasiteetti kansallisten setelien poistamiseksi kierrosta oli kuitenkin rajallinen, ja kansallisten rahojen poistaminen kierrosta sujui hitaanlaisesti.

Käyttöönottoaiheessa EKP seurasi liikkeeseen laskettujen eurosetelien ja -kolikoiden sekä kierrosta poistettujen kansallisten rahojen määrää päivittäin.

Sivun 63 kuviosta ilmenee kaikkien liikkeessä olleiden setelien kokonaismäärä eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton jälkeen. Kaikkien ennakkoon jaettujen eurosetelien katsottiin olevan liikkeessä. Niinpä liikkeessä olevien setelien määrä 1.1.2002 oli arvolla mitattuna 403 miljardia euroa eli 6 % suurempi kuin vuoden 2001 alussa.

Liikkeessä olevien setelien kokonaismäärä pieneni joka päivä, kun kansallisia seteleitä poistettiin koko ajan kierrosta enemmän kuin euroseteleitä laskettiin liikkeeseen. Liikkeeseen laskettujen eurosetelien määrä ylitti kierrosta poistettujen kansallisten setelien määrän ensimmäistä kertaa 28.2.2002. Tuolloin seteleitä oli liikkeessä yhteensä 285,1 miljardin euron arvosta eli noin neljännes vähemmän kuin 28.2.2001.

Käyttöönottoaiheeseen alussa 5 ja 10 euron setelien kysyntä oli äärimmäisen suurta, koska eurojärjestelmä oli kehottanut pankkeja jakamaan pääasiasa nimellisarvoltaan pieniä seteleitä. Ensimmäisten päivien jälkeen pienten eurosetelien määrä väheni nopeasti – 5 euron setelien määrä pieneni kuukaudessa yli 30 % ja 10 euron setelien määrä lähes 20 %. Suurten setelien kysyntä sen sijaan kasvoi tasaisesti. Tämä näkyi myös siinä, että yksittäisen liikkeessä olevan eurosetelin arvo oli 1.1.2002 keskimäärin 28 euroa mutta vuoden lopussa jo 44 euroa. Joulukuussa 2006 liikkeessä olevan eurosetelin arvo oli keskimäärin 55 euroa.

Käteismaksujen osuus kaikista maksuista kasvoi valtaosassa euroalueen maista tammikuun alkupuoliskolla ihmisten käyttäessä loppuun kansallisia seteleitään ja kolikoitaan ja totuttautuessa euroihin. Tilanne alkoi normalisoitua tammikuun jälkipuoliskolla. Tammikuun 7. päivään saakka keskimäärin 75 % käteismaksuista suoritettiin euroissa, ja tammikuun puoliväliin mennessä osuus oli jo yli 90 %.

Upouisia euroseteleitä tutkittiin tarkkaan Maastrichtissa 1.1.2002 heti keskiyön jälkeen.

KANSALLISTEN SETELIEN JA KOLIKOIDEN POISTAMINEN KIERROSTA

Useimmissa maissa kansalliset viranomaiset pyrkivät keventämään pankkien, vähittäiskaupan ja arvokuljetusyritysten työtaakkaa etukäteen kannustamalla suurta yleisöä tallettamaan kansallisia kolikoita pankkeihin hyvissä ajoin ennen vuoden 2002 tammi-kuuta. Lisäksi hyväntekeväisyysjärjestöt järjestivät keräyskampanjoita, joihin ihmiset voivat lahjoittaa ”vanhat” kolikkonsa. Liikkeessä olevien kansallisten kolikoiden kokonaismäärä pieneni vuoden 2001 aikana arvolla mitattuna 9 %: vuoden 2000 lopussa kolikot olivat yhteisarvoltaan 17,9 miljardia euroa ja vuotta myöhemmin 16,3 miljardia euroa. Määrällä mitattuna liikkeessä oli vuoden 2001 lopussa vielä 107,5 miljardia kansallista kolikkoa eli yli kaksi kertaa euron käyttöönottoa varten lyötyjen eurokolikoiden kokonaismäärä.

Suuri ero saattaa selittyä sillä, että monilla ihmisillä on tapana kerätä kolikoita talteen. Varsinkin nimelisarvoltaan pieniä kolikoita kerätään usein pitkän ajan kuluessa (esimerkiksi säästölippaisiin), jolloin ne häviävät kierrosta. Lisäksi kolikot saattavat päätyä keräilijöiden haltuun, jotka eivät kiinnitä paljonkaan huomiota kokoelmiensa kokonaisarvoon. Pieniä kolikoita käytetään maksamiseen vain jonkin verran, eikä vaihtorahana saatuja kolikoita käytetä välttämättä muiden ostosten tekemiseen. Lisäksi liikepankit eivät vaihda matkoilta tuotuja ulkomaisia kolikoita, eli nämäkin kolikot häviävät kierrosta. Koska kolikoita kerätään ja niitä häviää kierrosta, uusia kolikoita on tarpeen laskea liikkeeseen jatkuvasti. Tämä kasvattaa liikkeessä olevien kolikoiden määrää.

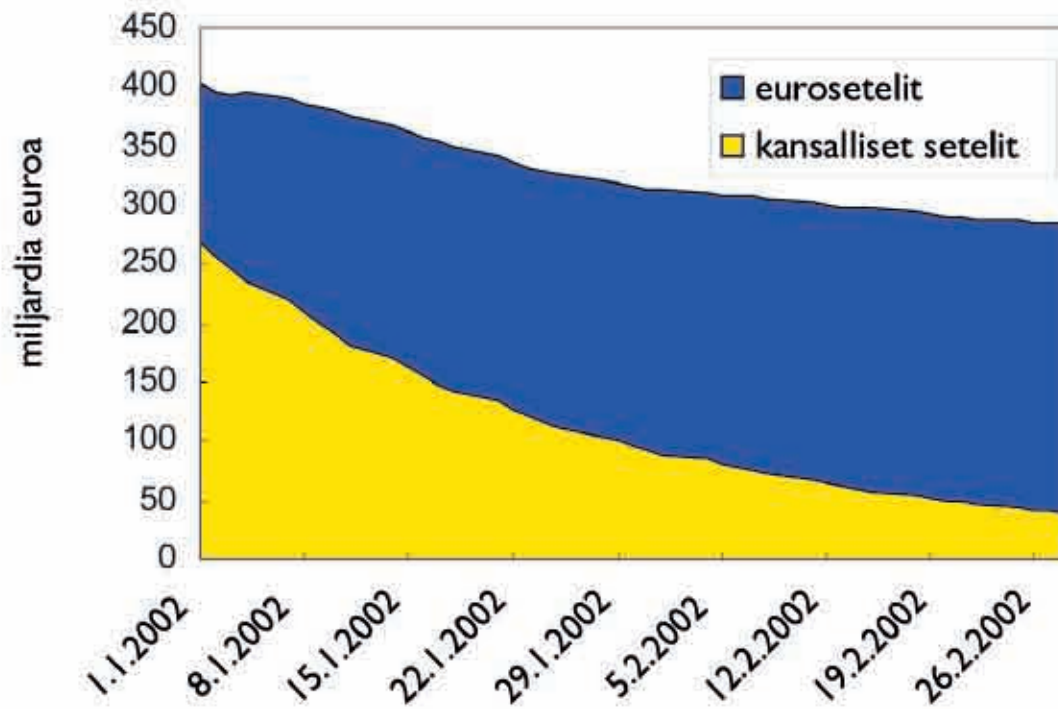
Kierrosta saatiin helmikuun 2002 loppuun mennessä poistettua arvolla mitattuna noin kolmannes kansallisista kolikoista, eli liikkeessä olevien kansallisten kolikoiden kokonaisarvo väheni 16,3 miljardista eurosta 11,3 miljardiin euroon.

Vuonna 2001 liikkeessä olevien kansallisten setelien määrä väheni arvolla mitattuna lähes kolmannes eli 270 miljardiin euroon. Väheneminen jatkui voimakkaana 2.1.2002 jälkeen. Kansallisille keskuspankeille palautettiin joka päivä 4–6 % vielä liikkeessä olleista kansallisista seteleistä. Helmikuun 2002 lopussa kansallisia seteleitä oli liikkeessä enää 53,8 miljardin euron arvosta. Vuoden 2002 loppuun mennessä oli liikkeessä olleista kansallisista seteleistä palautettu arvolla mitattuna 95,1 %.

Koska kansalliset keskuspankit vaihtavat liikkeeseen laskemiaan kansallisia seteleitä euroiksi vielä pitkään tai rajattomasti, palauttamattomien kansallisten setelien katsotaan olevan yhä liikkeessä. Jonkin verran kansallisia seteleitä ja kolikoita on todennäköisesti säilytetty tunnesyistä tai rahakokoelmissa.

Belgiassa, Espanjassa, Italiassa, Luxemburgissa ja Ranskassa pyrittiin pienentämään ryöstöjen todennäköisyyttä merkitsemällä kierrosta poistettavat kansalliset setelit 1.1.2002 lähtien. Jotta näitä seteleitä ei voitaisi enää vaihtaa tai käyttää maksamiseen, ne tehtiin käyttökelvottomiksi rei'ittämällä tai leikkaamalla niistä kulma. Näin voitiin myös pienentää rahakuljetuksiin liittyviä vakuutusmaksuja ja keventää siten pankeille ja posteille aiheutuvaa taloudellista rasitusta.

Liikkeessä olleiden setelien arvo 1.1.–28.2.2002

Eurosetelien osuus (sininen) liikkeessä olevien setelien kokonaisarvosta kasvoi ja kansallisten setelien osuus (keltainen) pieneni alkuvuonna 2002.

Raha-automaattiasiantuntija testaa eri rahapajoissa lyötyjä eurokolikoita Saksan keskuspankin tiloissa Frankfurtin lähistöllä.

KÄTEISAUTOMAATTIEN JA RAHA-AUTOMAATTIEN MUUNTAMINEN

Käteisautomaateista nostetaan yleensä noin 70% kaikista pankkitileiltä nostettavista seteleistä. Eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönottoa tammikuussa 2002 seuranneina kymmenenä ensimmäisenä päivänä kassapalveluita käytettiin kuitenkin paljon tavanomaista enemmän, kun ihmiset nostivat euroja tai vaihtoivat kansallisia rahojaan euroiksi euroalueen 218 000 pankissa ja postissa. Esimerkiksi Saksassa ja Espanjassa, joissa pankit olivat avoinna 1.1.2002, yksityishenkilöt nostivat pankkien kassoilta jopa enemmän käteistä kuin käteisautomaateista.

Eurojärjestelmä kannusti muuntamaan käteisautomaatit ajoissa ja nopeasti, jotta valtaosasta niistä saisi nostettua euroseteleitä (eikä kansallisia seteleitä) heti 1.1.2002 lähtien.

Yrityksillä, joiden oli muunnettava käteisrahaa käsittelevät laitteensa (esim. käteis- ja myyntiautomaatit) toimimaan euroilla, oli mahdollisuus testata uusia seteleitä hyvissä ajoin ennen niiden käyttöönottoa. Setelipainot toimittivat painatustyön edistyessä vähitellen kaikkia euroseteleitä testausta varten. Tämä tapahtui kolmessa vaiheessa.

- Touko- ja syyskuussa 2000 laitevalmistajille tarjottiin mahdollisuus toteuttaa keskitetysti kaksi testisarjaa. Yhteensä 54 yritystä EU:n jäsenvaltioista ja niiden ulkopuolelta (myös Japanista ja Yhdysvalloista) osallistui testeihin, jotka järjestettiin turvatuissa Saksan keskuspankin tiloissa Frankfurtin lähistöllä. EKP valvoi testejä. Kullakin yrityksellä oli käytössään pieni testihuone, jossa yritys sai tutkia seteleitä omilla laitteillaan. Eurosetelien ominaisuuksista oli laadittu yleinen tietopaketti, jossa oli tietoa mm. turvatekijöiden asettelusta ja erityispiirteistä, jotta yritykset pystyisivät määrittämään, mitä turvatekijöitä niiden laitteilla voitaisiin tunnistaa setelien aitoutta tarkastettaessa.
- Maaliskuusta 2001 lähtien näitä testejä järjestettiin euroalueen kaikissa 12 maassa sekä Isossa-Britanniassa. Testeihin osallistui kaikkiaan yli 150 organisaatiota. Tällä kertaa testeihin kutsuttiin myös palveluntarjoajia (esimerkiksi käteisautomaatteja ylläpitäviä yrityksiä) ja pankkeja.

Raha-automaattiasiantuntijat testaavat euroseteleitä Saksan keskuspankin tiloissa Frankfurtin lähistöllä.

- Syyskuun 1. päivästä 2001 lähtien yritykset suorittivat ennakkojakelussa saamallaan euroseteleillä laboratoriotestejä omissa tiloissaan. Euroalueen ulkopuolisissa maissa toimivilla laitevalmistajilla oli mahdollisuus ostaa euroseteleitä Saksan keskuspankista. Näin välttyttiin syrjimästä niitä yrityksiä, joille ei ollut luvallista toimittaa euroseteleitä ennakkoon.

Käteisautomaattien valmistajien ja ylläpitäjien sekä pankkien suorittamien perusteellisten valmistelujen ansiosta käteisautomaatit saatiin muunnettua nopeasti koko euroalueella, niin että 2.1.2002 automaateista oli muunnettu 90 % ja kahta päivää myöhemmin jo käytännöllisesti katsottuna 100%. Tammikuun 2002 ensimmäisellä viikolla käteisautomaattinostojen määrä oli erittäin suuri uuden rahan herättämän innostuksen ja uteliaisuuden vuoksi. Esimerkiksi Alankomaissa tehtiin vuoden kahden ensimmäisen päivän aikana viisi miljoonaa käteisautomaattinostoa. Nostojen määrä pysyi suurena vuoden toisen viikon puoliväliin saakka ja alkoi sitten vähentyä kohti normaalitasoa.

Raha-automaattien muuntaminen sujui jonkin verran hitaammin kuin eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton muut valmistelut. Tämä ei ollut yllätys, sillä muunnettavia automaatteja oli paljon (kymmenen miljoonaa kolikoilla toimivaa automaattia, joista joihinkin kelpasivat myös setelit) mutta muuntotyötä tekeviä teknikoita vain rajallisesti ja työhön varattua aikaa suhteellisen vähän. Maissa, joissa automaatit eivät kelpuuttaneet euroja ja joissa muuntaminen kesti pitkään, ihmiset kuitenkin hyötyivät tilanteesta: esimerkiksi pysäköintisakkoja tai joukkoliikenteen tarkastusmaksuja ei peritty, jos palveluista ei ollut mahdollista maksaa. Kaikista alkuvaikeuksista kuitenkin selvittiin muutaman ensimmäisen viikon aikana.

KANSALLISTEN SETELIEN VAIHTAMINEN VELOITUKSETTA

Kun euroalueen maiden kansallisten valuuttojen vaihtokurssit kiinnitettiin peruuttamattomasti 1.1.1999, näistä valuutoista tuli juridisesti ottaen euron ilmentymiä. Siitä lähtien esimerkiksi Portugalista käsin oli mahdollista tehdä euro-määräinen tilisiirto suomalaiselle pankkitilille. Euromääräistä rahaa ei kuitenkaan ollut vielä mahdollista käyttää, sillä eurosetelit ja kolikot otettiin käyttöön vasta vuonna 2002.

Valuuttakurssien peruuttamattoman kiinnittämisen seurauksena euroalueen maiden kansalliset keskuspankit ryhtyivät vaihtamaan euroalueen maiden kansallisia seteleitä veloituksetta. Näin voitiin myös varmistaa, että nämä kansalliset setelit olivat keskenään jossakin määrin vaihtokelpoisia kolmen vuoden siirtymäaikana ennen käteisen eurorahan käyttöönottoa. Valtaosassa kansallisista keskuspankeista tämä palvelu oli tarjolla keskuspankin kaikissa toimipisteissä, yhteensä siis noin 500 toimipisteessä. Rahaa ammattimaisesti käsittelevät tahot, kuten

liikepankit ja valuutanvaihtopisteet, saivat useimmissa maissa kuitenkin vaihtaa kansallisia seteleitä vain yhdessä toimipisteessä. Kolikoita ei vaihdettu, koska niiden kuljetus takaisin liikkeeseenlaskijamaahan olisi aiheuttanut logistisia ongelmia kolikoiden painon ja määrän vuoksi. Saksan keskuspankki lähetti eniten ulkomaisia seteleitä (661 miljoonaa seteliä) takaisin alkuperämaihin. Seuraavaksi eniten ulkomaisia seteleitä palauttivat Ranskan keskuspankki (93 miljoonaa) ja Luxemburgin keskuspankki (27 miljoonaa).

Alun perin seteleitä oli tarkoitus vaihtaa veloituksetta vain 31.12.2001 saakka, ja vaihtomahdollisuuden piti päättyä eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton myötä. Uuden rahan käyttöön siirtymisen helpottamiseksi EKP:n neuvosto kuitenkin päätti sallia kansallisten setelien vaihtamisen 31.3.2002 saakka. Siihen mennessä eurosetelit olivat korvanneet kansalliset setelit jo lähes kokonaan.

LUKU 5

TIEDOTUS

Uusi raha pääsi etusivun otsikoihin Luxemburgissa €-päivänä.

SUUREN YLEISÖN PEREHDYT- TÄMINEN EUROKÄTEISEN KÄYTTÖÖNOTTOON

Eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönotto oli monivaiheinen ja kunnianhimoinen hanke, jonka toteuttamiseksi tarvittiin organisatorisia, logistisia, taloudellisia ja hallinnollisia ponnistuksia kaikilta asianosaisilta, eikä vähiten suurelta yleisöltä. Olennaisen tärkeä oli myös pankkien, vähittäiskaupan, arvokuljetusyritysten ja myyntiautomaattiyritysten panos. Lisäksi oli tärkeää koordinoita valmisteluja. Monissa maissa perustettiin euron käyttöön siirtymisestä vastaavia elimiä, joissa oli eri viranomaisten sekä toimialajärjestöjen edustajia. Vuodesta 1997 lähtien keskusteluja käytiin myös Euroopan tasolla. Esimerkiksi EMI ja sen seuraaja EKP järjestivät säännöllisesti kokoontumisia kansallisten viranomaisten asiantuntijoiden kanssa. Näissä kokoontumisissa keskusteltiin useista eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönottoon liittyvistä seikoista, kuten lainsäädännöstä, hintojen kaksoismerkinnöistä, hintojen pyöristämisestä ylös- ja alaspäin, kirjanpidosta sekä arvonlisäverosta ja muista verotukseen liittyvistä kysymyksistä. EMI ja EKP järjestivät Euroopan tasolla myös muille osapuolille suunnattuja kokoontumisia, joissa keskusteltiin uuden rahan käyttöönotosta.

Alun perin EKP:n oli tarkoitus julkistaa eurosetelien ulkoasu ja turvatekijät vasta uuden rahan ennakkopakkelun alkaessa 1.9.2001. Yrityssektori kuitenkin katsoi, että neljä kuukautta ei ollut riittävän pitkä

aika rahaa käsittelevien työntekijöiden (esim. kauppojen myynti- ja kassahenkilöstö) kouluttamiseen, sillä koulutettavia oli paljon ja kouluttajatkin oli ensin perehdytettävä tehtäväänsä. Kansallisten keskuspankkien toimipaikoissa alettiin järjestää koulutusta kouluttajille tammikuussa 2001. Erityisiä koulutuspaketteja ryhdyttiin kuitenkin jakamaan vasta sen jälkeen, kun eurosetelien turvatekijät oli julkistettu 30.8.2001.

EKP:ssä ymmärrettiin, että näkövammaiset ja muut erityisryhmät tarvitsivat tietoa euroista hyvissä ajoin. Maaliskuusta 2001 lähtien EKP jakoi näkövammaisjärjestöille koulutustarpeisiin 30000 euroseteleitä sisältävää näytesarjaa osana Euroopan komission ”Euroon siirtyminen helpoksi” -kampanjaa. Näytesarjoja valmistettiin myös muiden vammaisryhmien kouluttamista varten.

Näyteseteleissä oli aitojen eurosetelien tuntu, sillä ne valmistettiin oikeasta setelipaperista kaiverruspainatusta käyttäen. Näytesetelien takasivu jätettiin kuitenkin painamatta, jotta niitä ei olisi mahdollista sekoittaa aitoihin seteleihin. Lisäksi etusivulle painettiin teksti ”NO VALUE” (arvoton). Näyteseteleissä ei myöskään käytetty aitojen setelien lopullisia kuva-aiheita, ja kuvat painettiin offset-tekniikalla.

EKP:n päärakennuksen Eurotowerin seinää kiertäneet jättikokoiset eurosetelit paljastettiin Frankfurtissa 30.8.2001.

EURO 2002 -TIEDOTUSKAMPANJA

Eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton teknisten ja logististen valmistelujen edetessä kävi selväksi, että ihmiset tarvitsivat tietoa uudesta rahasta. Yhteisen valuutta-alueen eduista ja muuntokursseista oli jo tiedotettu, mutta ihmiset tarvitsivat vielä uuden rahan käyttöönottoa koskevia kattavia käytännön ohjeita.

EKP päätti käynnistää laajan tiedotuskampanjan, jonka avulla suurelle yleisölle välitettäisiin tietoa uusista seteleistä ja kolikoista. Marraskuussa 1999 valittiin julkisen tarjouskilpailun perusteella kansainvälinen mainostoimisto, jonka tehtävänä oli auttaa EKP:tä ja kansallisia keskuspankkeja Euro 2002-tiedotuskampanjan toteuttamisessa.

Kampanjassa tiedotettiin erityisesti eurosetelien ja -kolikoiden

- ulkoasusta
- nimellisarvoista
- turvatekijöistä
- käyttöönotosta.

Kampanja päätettiin toteuttaa integroidusti lähettämällä samat viestit useiden tiedotusvälineiden kautta. Saatavilla olevia voimavaroja pyrittiin käyttämään mahdollisimman tehokkaasti ja tietoa pyrittiin levittämään mahdollisimman laajalle noudattamalla alusta alkaen toimintatapaa, jossa kukin kohderyhmä välittäisi tietoa edelleen muille (esimerkiksi vähittäiskauppiat jakaisivat esitteitä asiakkailleen). Kampanjan edetessä pyrittiin näin tavoittamaan yhä laajempia yleisöjä.

Yleisenä tavoitteena oli tavoittaa kaikki euroalueen asukkaat, mutta tietyt kohderyhmät saivat myös varta vasten niitä varten laadittua tietoa. Näitä kohderyhmiä olivat poliisivoimat, rahaa työssään käsittelevät (esimerkiksi kauppojen myyjät ja pankkitoimihenkilöt), matkailualan yritykset, opetuslaitokset, tiedotusvälineet sekä jotkin erityisryhmät, kuten näkövammaiset.

Tiedotuskampanjaan sisältyi

- kumppanuusohjelma julkisen ja yksityisen sektorin organisaatioille
- mainoskampanja syksyllä 2001
- monipuoliset verkkosivut, joilla oli mm. pelejä lapsille
- vuosi suhdetoiminta- ja tiedotustyötä, jossa välitettiin tietoa uudesta rahasta ja rohkaistiin ihmisiä tutustumaan uusiin seteleihin ja kolikoihin.

Eri tarpeita varten laadittiin eri tiedotusaineistoa. Tiedotuskampanja suunnattiin koko euroalueelle, ja siksi päätettiin, että kaikki kampanjamateriaali laadittaisiin ensin keskitetysti ja mukautettaisiin sitten kansallisiin tarpeisiin. Näin varmistettiin viestien ja tyylien johdonmukaisuus. Keskitetty laatiminen tarkoitti, että ensin sovittiin kokonaisuudesta ja sen jälkeen materiaali mukautettiin kunkin maan olosuhteisiin. Välillä riitti, että kampanjateksti käännettiin, mutta toisinaan aineistoon piti sisällyttää maakohtaisia tekijöitä, kuten käyttöönottovaiheen kesto kyseissä maassa. Kaikki kampanja-aineisto tuotettiin kaikilla EU:n (silloisilla) yhdellätoista virallisella kielellä. Suurelle yleisölle suunnattu euroopas tuotettiin 23 kielellä. Osa tiedotusmateriaalista käännettiin vielä useammalle kielelle, esimerkiksi Espanjassa Baleaarien, Baskimaan, Katalonian, Galician ja Valencian alueiden virallisille rinnakkaiskielille. Irlannissa osa materiaalista julkaistiin iirin kielellä.

Tiedotuskampanjan alkuvaiheessa havaittiin joitakin ongelmia, jotka oli ratkaistava. Tärkein huolenaihe liittyi eurosetelien turvatekijöihin. Yhtäältä suuren yleisön oli tärkeää kyetä tunnistamaan turvatekijät, mutta toisaalta niitä ei haluttu julkistaa liian aikaisin, koska silloin väärentäjille olisi annettu runsaasti valmistautumisaikaa.

Kumppanuusohjelman tunnus.

Euro 2002 -tiedotuskampanjaa varten valmistettiin kaksi eri materiaalisarjaa: toisessa eurosetelit oli kuvattu ilman turvatekijöitä, ja toisessa ne näkyivät todellisessa ulkoasussaan.

EKP käytti tiedotuskampanjaan yhteensä 80 miljoonaa euroa. Kampanjan aikana tuotettiin yli 30 eri julkaisua. Tuotantomäärät vaihtelivat yhdestä ainoasta sähköisestä versiosta suurelle yleisölle tarkoitettun euro-opiaan yli 17 miljoonan kappaleen painokseen, joka julkaistiin useilla kielillä ja jota levitettiin koko euroalueelle ja sen ulkopuolelle.

KUMPPANUUSOHJELMA

Tiedotuskampanjan kulmakivi oli kumppanuusohjelma. Sen lähtökohtana oli, että kampanjaan osallistuvat kumppanit välittäisivät tietoa edelleen muille. Viralliset kumppanit saivat käyttöönsä uusia seteileitä ja kolikoita koskevaa tietoa, jota ne voivat

välittää työntekijöilleen, asiakkailleen ja suurelle yleisölle. Kumppaneiden käyttöön tarjottiin valikoima tiedotusmateriaalia, johon ne saivat lisätä oman tunnuksensa EKP:n tai maansa keskuspankin tunnuksen rinnalle kumppanuusohjelman tunnuksen alle.

Kansalliset ja monikansalliset kumppanuusohjelmat onnistuivat paljolti siksi, että kumppanit ymmärsivät, kuinka tärkeää on saada oikeaa tietoa ilman välikäsiä. Kumppaneihin pidettiin yhteyttä koko kampanjan ajan lähettämällä uutiskirjeitä ja järjestämällä kokoontumisia ja koulutustilaisuuksia. Monikansallisessa ohjelmassa kumppanit välittivät jo pelkkien koulutustilaisuuksien välityksellä tietoa noin 300 000:lle rahaa käsittelevälle taholle. Lisäksi tiedotuskampanjan verkkosivuilla oli erillinen osa, johon oli rajoitettu pääsy. Tässä osassa julkaistiin uutisia ja esimerkkejä onnistuneista käytännöistä sekä ladattavaa aineistoa. Kampanjan loppuvaiheessa kumppanuusohjelmassa oli mukana yli 2 400 kansallista ja 100 kansainvälistä kumppania.

KANSALLINEN TIEDOTUSTOIMINTA

Euro 2002 -kampanjassa keskityttiin kaikkia kansalaisia koskeviin seikkoihin: eurosetelien ja -kolikoiden nimellisarvoihin, ulkoasuun ja turvatekijöihin. Myös uuden rahan käyttöönotosta tiedotettiin, joskin yleisluontoisemmin.

Euro 2002 -kampanjan rinnalla kullakin euroalueen maalla oli omaa, täydentävää tiedotustoimintaa. Kansallisesti oli tiedotettava erityisesti seuraavista maakohtaisista seikoista:

- eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönottoon liittyvistä kansallisista järjestelyistä
- kansallisen valuutan ja euron välisestä kiinnitetystä muuntokurssista.

Kansallisesta tiedotuksesta vastasivat yleensä pääasiassa maan keskuspankki, valtiovarainministeriö sekä koko hallitus. Oma roolinsa oli myös kauppareilla sekä pankkialalla ja vähittäiskaupalla. Koska eri maissa oli erilaiset rahahuollon infrastruktuurit ja menettelytavat, uuden rahan käyttöönottojärjestelyt vaihtelivat maasta toiseen huomattavasti. Eurosetelien ja -kolikoiden ennakkojakelun aika-aulua ei yhdenmukaistettu, ja kukin maa sai itse päättää eurokolikoita sisältävien aloituspakkausten koostumuksesta. Käyttöönottojakson enimmäispituus oli kahdeksan viikkoa. Joissakin maissa jakso oli hyvin lyhyt tai käytännössä olematon (esimerkiksi Saksassa), ja toisissa maissa se jatkui kaikki sallitut kahdeksan viikkoa. Kansallisia rahoja voitiin vaihtaa euroiksi kansallisissa keskuspankeissa ja liikepankeissa (joissakin maissa tämä on yhä mahdollista).

Suhdetoiminta ja lehdistökampanja muodostivat merkittävän osan koko viestinnästä. Toiminta vaihteli lehdistötilaisuuksien pitämisestä ja lehdistötiedotteiden laatimisesta erityisille kohderyhmille suunnattuun tiedotukseen. Tällaisia kohderyhmiä

olivat esimerkiksi pankit ja vähittäiskaupat, sillä ne olivat merkittävä uusien setelien ja kolikoiden käyttöönottokanava. Jäsenvaltioihin perustetut erityiset palvelukeskukset ja verkkosivut tukivat kansallista tiedotustoimintaa, ja monet kansalliset keskuspankit täydensivät Euro 2002 -tiedotuskampanjaa televisio-mainoksien ja painetuin mainosjulkaisuin.

Useissa maissa pelättiin, että pankkien kolikonpalautuspisteet saattaisivat ruuhkautua, kun koteihin kerääntyneitä vanhoja kansallisia kolikoita palautettaisiin pankkeihin euron käyttöönottojakson aikana. Eri maissa järjestettiin kampanjoita, joissa kotitalouksia kannustettiin palauttamaan hallussaan olevat kolikot hyvissä ajoin. Esimerkiksi Belgiassa järjestettiin television, lehdistön ja koulujen välityksellä lapsille suunnattu säästölipaskampanja, jonka tarkoituksena oli saada perheet viemään säästölippaisiin keräämässä Belgian frangit pankkeihin ja vaihtamaan ne euroiksi. Myös Irlannissa, Itävallassa, Saksassa ja Suomessa järjestettiin kampanjoita, joissa kannustettiin vaihtamaan koteihin kerääntyneet kolikot euroiksi.

Euroalueen alkuperäisten yhdentoista maan (Kreikasta tuli euroalueen kahdestoista jäsen tammi-kuussa 2001) valuuttojen muuntokurssista sovittiin 31.12.1998, ja ne tulivat voimaan 1.1.1999. Joissakin maissa, kuten Saksassa, muuntaminen oli helppoa (1 euro oli noin 2 Saksan markkaa), mutta esimerkiksi Kreikassa se oli hankalampaa (1 euro oli 340,75 drakmaa). Siksi kaikki euroalueen maat julkaisivat tietoa kansallisen rahan muuntamisesta euroiksi. Esimerkiksi Ranskassa jaettiin repeämättömistä ja tahraantumattomasta materiaalista valmistettuja luottokorttikokoisia muuntotaulukoita, joista kävi ilmi useiden euromääräisten summien arvo frangeissa ja päinvastoin. Irlannissa joka kotitalouteen jaettiin eurolaskin ja tietolehtinen.

Opiskelijat tekevät uutta rahaa tunnetuksi ostoskeskuksessa Dublinissa.

KAMPANJATUTKIMUS

Euro 2002 -tiedotuskampanjan toimivuutta testattiin alusta lähtien sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen avulla. Laadullista tutkimusta käytettiin apuna kampanjan tyylin määrittelemisessä, ja määrällisellä tutkimuksella pyrittiin kartoittamaan tietämyseroja, joita olisi tasoitettava, samoin kuin suuren yleisön asenteita uusia seteleitä ja kolikoita sekä niiden käyttöönottoa kohtaan. Tämä auttoi kampanjan hienosäätämisenä. Koska kampanja oli paitsi tärkeä myös ensimmäinen laatuaan, tutkimus oli luonnollisesti olennainen osa kampanjastrategiaa. Oli pidettävä mielessä, että kampanjaa ei olisi aikaa suunnitella ja käynnistää uudelleen, mikäli viesti ei tavoittaisi suurta yleisöä.

Laadullinen tutkimus aloitettiin välittömästi, ja siinä testattiin ideoita, joita ajateltiin käytettävän kaikessa kampanjamateriaalissa. Koska materiaalia oli tarkoitus käyttää kaikkialla euroalueella, sen oli vedottava ihmisiin hyvin erilaisissa maissa Suomesta Portugaliin ja Irlannista Kreikkaan. Käytettävien aiheiden piti herättää mahdollisimman monen ihmisen huomio herättämättä kenessäkään vastenmielisyyttä.

Tätä varten suoritettiin tutkimus, jossa haastateltiin pientä määrää aikuisia, vanhuksia, lapsia sekä pienyritysten johtajia. Kaikki kohderyhmät totesivat vastauksissaan, että kampanjan olisi oltava paljon vetoavampi. Viestien olisi oltava selkeitä, ja hämmennyksen välttämiseksi yhteen mainokseen pitäisi sisältyä vain yksi viesti, olipa kyse sitten tv-mainoksesta tai painetusta mainoksesta.

Näitä tuloksia hyödynnettiin luovassa kehitysprosessissa, ja marraskuussa 2002 käynnistettiin tutkimuksen toinen aalto. Tutkimus osoitti, että kampanjamateriaalia oli onnistuttu parantamaan huomattavasti, mutta samalla kävi selväksi, että kampanjan ootetta oli edelleen muutettava ihmisläheisemmäksi. Tarvittiin kuvia ihmisistä tutkimassa euroseteleitä tai maksamassa niillä. Ääni- ja kuvailmaisua oli kaiken kaikkiaan vahvistettava dynaamisemmän mielikuvan luomiseksi.

Kampanjamateriaalin lopulliseen versioon sisällytettiin puhekupla, jossa oli kampanjan tunnuslause ”EURO. YHTEINEN *rahamme*”. Myös tunnuslausetta testattiin osana määrällistä kampanjatutkimusta. Yleisesti ottaen tunnuslauseen katsottiin viestittävän yksinkertaisuudellaan, että tavalliset ihmiset voisivat tuntea eurosetelit ja -kolikot omikseen.

Määrällisessä tutkimuksessa arvioitiin euroalueen asukkaiden tietämystä eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönotosta ja asenteita sitä kohtaan. Erityisesti kiinnitettiin huomiota uuden rahan käyttöönottoon liittyviin käytännön näkökohtiin. Määrällistä tutkimusta tehtiin neljässä aallossa syyskuun 2000 ja helmikuun 2002 välisenä aikana. Ensimmäisen tutkimusaallon oli tarkoitus toimia kampanjan lähtökohdaksi, ja helmikuussa 2001 suoritettiin kampanjan väliarviointi. Tutkimuksen kolmas aalto toteutettiin marraskuussa 2001, ja se oli ennen kaikkea pistoke ennen uuden rahan käyttöönottoa. Osittain siinä myös arvioitiin tiedotuskampanjaa. Viimeinen tutkimusaalto toteutettiin helmikuussa 2002, ja siinä arvioitiin sekä koko kampanjan että eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton sujumista.

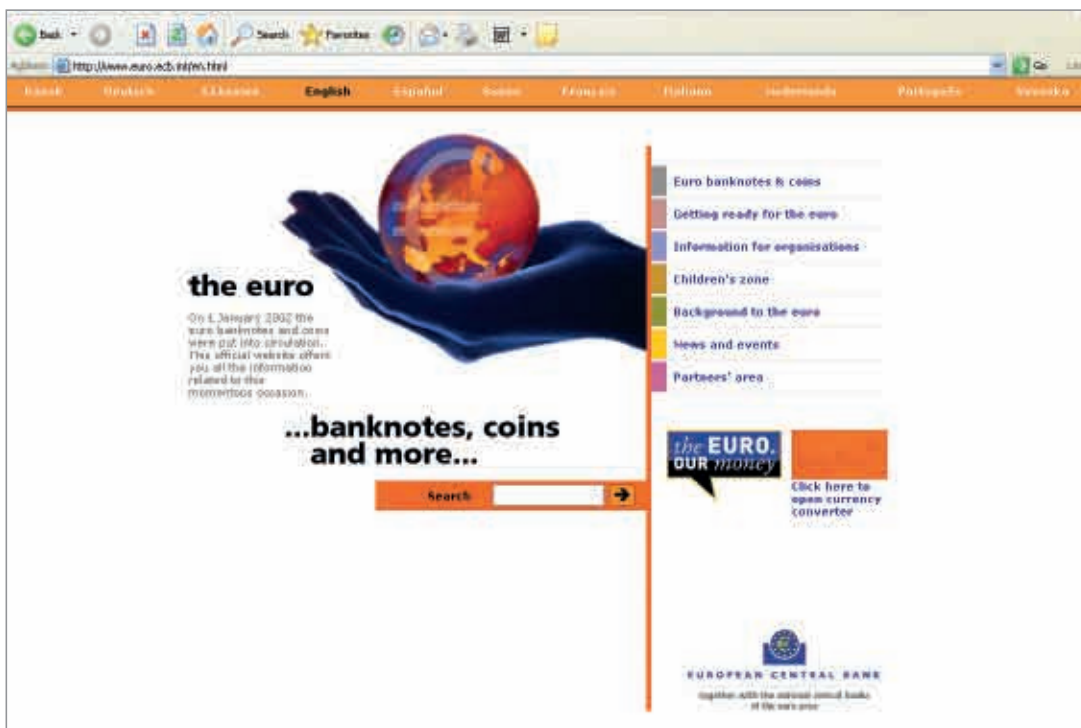
Jokaisessa tutkimusaallossa tehtiin kenttätyötä kaikissa euroalueen maissa. Kussakin maassa haastateltiin 500:aa sattumanvaraisesti valittua ihmistä. Haastateltujen joukossa oli niin tavallisia aikuisia ja lapsia kuin kassatyöntekijöitäkin. Kolmessa ensimmäisessä tutkimusaallossa pyrittiin selvittämään, kuinka paljon ihmiset tiesivät uudesta rahasta. Esimerkiksi eurosetelien turvatekijöiden tuntemus oli lisääntynyt 12 prosentilla aikuisten keskuudessa ja 17 prosentilla pienyritysten johtajien keskuudessa kolmannen tutkimusaallon loppuun mennessä.

the **EURO.** **OUR** *money*

Το σύνθημα της εκστρατείας, το οποίο μεταφράστηκε σε 23 γλώσσες.

Ειδικοί της Publicis, της εταιρείας που επέλεξε η ΕΚΤ για τη διοργάνωση της Εκστρατείας Ενημέρωσης Ευρώ 2002, ετοιμάζουν διαφημιστικό υλικό.

Euro 2002 -tiedotuskampanjalla oli omat verkkosivut.

KAMPAJAN VERKKOSIVUT

Euro 2002 -tiedotuskampanjan omat verkkosivut avattiin 1.3.2001. Verkkosivuilla oli euroon liittyvää tietoa, ja erityisesti korostettiin kampanjan keskeisiä viestejä. Lisäksi sivuilla oli omat osat tärkeimmille kohderyhmille, kuten tiedotusvälineille, kansallisten ja kansainvälisten kumppanuusohjelmien jäsenille sekä lapsille. Kampanjasivut oli jaettu seitsemään eri osaan; kunkin osan väriytyi tosi mieleen yhden seitsemästä eurosetelistä. Kuten muukin kampanjamateriaali, myös verkkosivut laadittiin EU:n silloisilla yhdellätoista virallisella kielellä, ja sivuilla oli linkkejä kansallisten keskuspankkien verkkosivuille.

Kullakin verkkosivujen osalla oli oma teemansa. Eurosetelit ja -kolikot -osassa esiteltiin kampanjan tärkein tietoinen eli uusien setelien ja kolikoiden ulkoasu, nimellisarvot ja turvatekijät. Valmistautuminen euroon -osassa oli tietoa eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönottoon liittyvistä eri järjestelyistä. Siihen kuului myös alakohta Matkustaminen euroalueella.

Kampanjasivujen osista kolme oli suunnattu rajatuille kohdeyleisöille. Tietoa yrityksille ja organisaatioille -osan aineiston avulla yritykset ja organisaatiot pystyivät kouluttamaan työntekijöitään ja varustautumaan uuden rahan ennakkotoimituksia varten. Lisäksi näiltä sivuilta oli mahdollista ladata tiedotusmateriaalia. Utisia ja tapahtumia -osa oli tarkoitettu pääasiassa toimittajille, ja se sisälsi lehdistötiedotteita, tiedotuspaketteja, tiedotusvälineiden yhteystietoja sekä kampanjan yleisesittelyn. Lasten sivuilla oli lapsille suunnattu opetuspele euroseteleistä ja -kolikoista, ja 8–12-vuotiaat lapset voivat osallistua verkossa ”Sinustako eurosankari” -kilpailuun.

Kampanjan verkkosivuilla oli eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton edellä tasaisen runsaasti kävijöitä. Suurimmillaan kävijämäärät olivat joulukuussa 2001 ja tammikuussa 2002, jolloin sivuilla vieraili yli miljoona kävijää. Verkkosivuilla oli kampanjan aikana äärimmäisen tärkeä tukirooli. Niistä oli apua erityisesti kumppanuusohjelmassa, jossa kampanjasivujen välityksellä voitiin jakaa materiaalia edullisesti, sekä suhdetoiminnassa ja lehdistökampanjassa.

SUHDETOIMINTA JA LEHDISTÖKAMPANJA

Suhdetoiminta ja lehdistökampanja muodostivat keskeisen osan Euro 2002 -tiedotuskampanjasta. Niihin kuului koordinoitua toimintaa, jolla pyrittiin lisäämään sekä lehdistön että suuren yleisön tietämystä uusista seteleistä ja kolikoista.

Tiedotusvälineille päätettiin toimittaa virallista tietoa ennalta määrättyinä päivinä. Tiedotuspaketteja lähetettiin seitsemänä tärkeänä päivänä, ensimmäisen kerran 1.1.2001 eli vuotta ennen eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönottoa ja viimeisen kerran 31.12.2001 eli päivää ennen käyttöönottohetkeä. Kuhunkin tiedotuspakettiin sisältyi erilaista kirjallista ja havainnollista materiaalia, kuten lehtisiä ja CD-ROMeja. Paketteja lähetettiin noin 300 kansalliselle ja kansainväliselle tiedotusvälineelle, joista valtaosa toimi euroalueella. Kampanjan aikana järjestettiin myös sarja konferensseja, joita pidettiin yhdessätoista euroalueen kahdestatoista maasta. Kuhunkin konferenssiin osallistui kansallisia toimijoita, ja niissä tarkasteltiin uuden rahan käyttöönottoon liittyviä kansallisia näkökohtia sekä keskeisten toimialojen kuten rahoitus- ja matkailusektorin sekä vähittäiskaupan suorittamia valmisteluja. Konferenssit saivat paljon huomiota tiedotusvälineissä, mikä johtui osittain siitä, että osallistujina oli tunnettuja henkilöitä. Konferenssit osoittautuivat tehokkaaksi tavaksi välittää tietoa.

Osa suhdetoiminnasta kohdistui 8–12-vuotiaisiin lapsiin. Tämä johtui paitsi siitä, että lasten oli tärkeää oppia tuntemaan uudet setelit ja kolikot, myös siitä, että lapset voisivat toimia äärimmäisen tärkeässä roolissa välittämällä tietoa vanhemmilleen ja muille perheenjäsenilleen. Eurosankari-kilpailun 24 voittajaa kutsuttiin palkintojenjakotilaisuuteen, jonka EKP järjesti Frankfurtissa 31.12.2001. Kukin voittaja sai palkinnoksi erityisen säästölippan, johon oli kuvattu eurosetelisarja, sekä kannettavan tietokoneen. Palkinnot jakoi EKP:n pääjohtaja Willem F. Duisenberg. Tilaisuuteen kuului myös musiikkiesitys, jossa esiintyivät ”Sinustako eurosankari?” -kilpailujulisteen hahmot.

Eurosankari-tapahtuman yhteydessä pidettiin myös lehdistötilaisuus eurosetelien ja -kolikoiden käyttöönoton aaton kunniaksi. Sen lisäksi EKP järjesti kaksi muuta lehdistötilaisuutta. Niistä ensimmäinen pidettiin 1.3.2001, ja siinä esiteltiin tiedotuskampanjan keskeiset teemat ja julkistettiin sen tunnuslause. Toisessa lehdistötilaisuudessa, joka pidettiin 30.8.2001, EKP:n pääjohtaja toi ensimmäistä kertaa näytteille oikeita euroseteleitä. Tämä lehdistötilaisuus herätti erittäin paljon huomiota, sillä siihen saakka eurosetelien turvatekijät oli pidetty tiukasti salassa. Tilaisuuteen osallistui yli 500 toimittajaa ja 39 kuvausryhmää, ja monet tv-asetat esittivät Frankfurtin oopperatalossa järjestetyn tapahtuman suorana lähetystenä. Kaksi kuvaa tapahtumasta julkaistiin sanomalehdissä ympäri maailman. Toisessa kuvassa Willem F. Duisenberg kannattelee tähteä, jossa on eurosetelien kuvat, ja toinen kuva esittää EKP:n päärakennuksen Eurotowerin ympäri pingotettua kangasta, johon on kuvattu eurosetelit.

Lapsille suunnattua Sinustako eurosankari? -verkkokilpailua mainostettiin julistein.

SUURELLE YLEISÖLLE SUUNNATTU KAMPANJA

Eurotiedotuskampanjan näkyvin osa oli suurelle yleisölle suunnattu kampanja, jonka keskeiset elementit olivat verkkoilmoitukset sekä kampanjat kansallisissa ja kansainvälisissä tiedotusvälineissä. Tarkoituksena oli, että vähintään 80 % euroalueen väestöstä näkisi kunkin mainoksen ainakin 2½ kertaa. Erityisesti pyrittiin tavoittamaan kotiäidit ja vanhukset.

Kampanjassa pyrittiin lisäämään ihmisten tietämystä uusista rahoista toteuttamalla mainossarja, joka koostui seitsemästä televisiomainoksesta ja kahdeksasta painetusta mainoksesta. Ensimmäiset mainokset ilmestyivät syyskuussa 2001, ja kampanja saatettiin päätökseen helmikuussa 2002, jolloin painettuja mainoksia levitettiin viimeisen kerran. Tuolloin keskityttiin jälleen eurosetelien turvatekijöihin. Televisiomainoksia näytettiin euroalueella syyskuun 2001 ja helmikuun 2002 välisenä aikana kaikkiaan yli 10 000 kertaa, ja painettuja mainoksia levitettiin lähes 800 otteeseen.

Euroalueen suurelle yleisölle suunnatun kampanjan lisäksi toteutettiin kansainvälinen kampanja, jolla pyrittiin tavoittamaan kohdeyleisöjä muissa Euroopan maissa, Aasiassa, Pohjois-Amerikassa sekä Latinalaisessa Amerikassa. Tavoitteena oli tavoittaa kunkin alueen väestöstä koulutetuimmat ja varakkaimmat 10–20 % sekä mahdolliset euroalueelle matkustajat. Tätä varten sijoitettiin mainoksia kansainvälisiin sanoma- ja aikakauslehtiin (esim. Financial Times ja Time). Lisäksi euroalueen lentokentille sekä Lontoon Heathrow'lle sijoitettiin julisteita, ja lentoyhtiöt jakoivat asiakkailleen tietoa niin sähköisessä kuin painetussakin muodossa.

Kampanjamateriaaliin kuului:

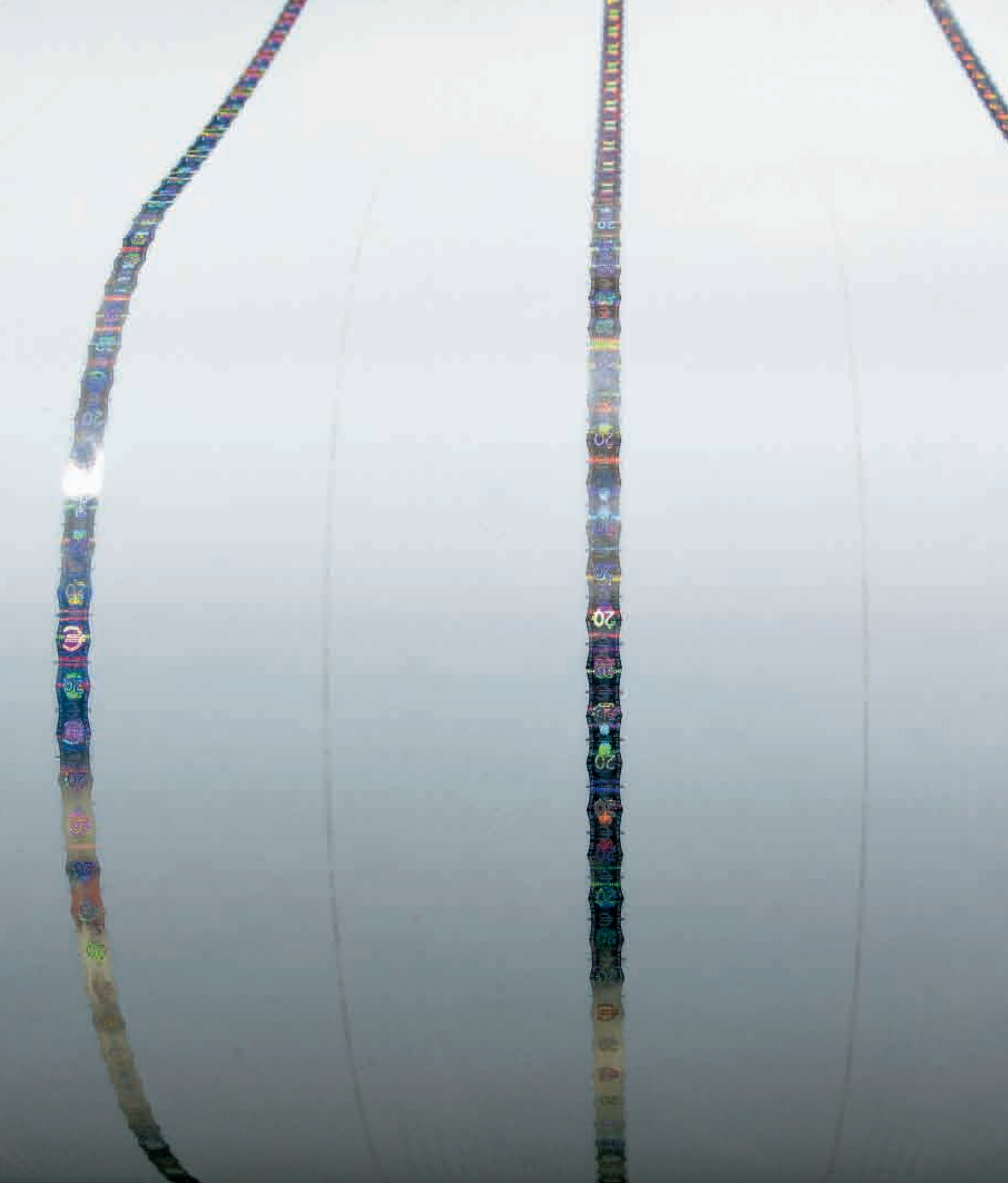
- Suurelle yleisölle suunnattu tietopaketti euroseteleistä ja -kolikoista: paketissa oli tietoa setelien ja kolikoiden ulkoasusta ja nimellisarvoista sekä uuden rahan käyttöönoton käytännön järjestelyistä.
- Koulutusmateriaalia kassa- ja myyntihenkilöstön kouluttamiseksi: kuhunkin tietopakettiin sisältyi interaktiivinen CD-ROM sekä esite ja koulutusvideo, joissa oli yksityiskohtaisia ohjeita setelien aitouden tarkistamiseksi.
- Painettuja ilmoituksia: ilmoituksissa annettiin neuvoja eurosetelien hologrammin ja vesileiman tunnistamiseksi.
- Suurelle yleisölle tarkoitettu euro-opas, joka jaettiin valtaosaan euroalueen kotitalouksista: Oppaita valmistettiin 17 miljoonaa, ja eri versioita oli yhteensä 18. Euroalueen ulkopuolella asuville oli lisäksi tarjolla sähköinen versio 12 eri kielellä.

Suurelle yleisölle tarkoitettua euro-opasta valmistettiin muun muassa englanniksi ja kiinaksi.

Kampanjajulisteita oli monenlaisia.

LUKU 6

EUROSETELIEN TURVATEKIJÄT

Setelipaperiin kiinnitetään hologramminauha.

Eurosetelien ja -kolikoiden ulkoasu oli keskeisessä asemassa Euro 2002 -tiedotuskampanjassa Kuvia euroseteleistä ja -kolikoista levitettiin runsaasti, ja pian ihmiset kykenivät tunnistamaan eri nimellisarvot yhdellä silmäyksellä. Myös eurosetelien turvatekijät olivat kampanjassa avainasemassa. Sekä suuren yleisön että rahaa työssään käsittelevien henkilöiden oli tunnettava turvatekijät kyetäkseen tunnistamaan aidot setelit.

Eurosetelien tuotannossa käytetään uusinta painoteknologiaa, ja turvatekijöidensä ansiosta setelit on helppo erottaa väärennöksistä. Eurosetelien aitous voidaan tarkistaa useilla eri tavoilla. Jotkut tarkistavat paljaalla silmällä erottuvia turvatekijöitä, kuten vesileiman. Jotkut taas – varsinkin maksaessaan käteisellä tai ottaessaan käteismaksun vastaan – tarkistavat, onko setelipaperi lujan ja kahisevan tuntuista ja onko painojälki joissakin kohdissa koholla.

Kassatyöntekijät ja myyjät pystyvät tarkistamaan joitakin turvatekijöitä ultraviolettivalossa. Euroseteleissä on myös lukuisia piilotettuja turvatekijöitä, jotka myyntiautomaattien ja keskuspankkien nopeiden lajittelukoneiden tunnistimet tarkistavat. Kaikkein kehittyneimmät piilotetut turvatekijät voidaan tarkistaa vain huipputeknisin tunnistimin, joita on ainoastaan keskuspankeissa ja jotka ovat vain joidenkin tunnistinvalmistajien tiedossa. Siksi on erittäin epätodennäköistä, että keskuspankit palauttaisivat pankeilta tai vähittäiskauppailta saamiaan väärennettyjä seteleitä vahingossa takaisin kierto.

Seteleissä on nimellisarvosta riippuen eri turvatekijöitä: nimellisarvoltaan pienissä seteleissä (5, 10 ja 20 euroa) on etusivulla hologramminauha ja takasivulla helmiäisraita, ja suurissa seteleissä (50, 100, 200 ja 500 euroa) on etusivulla hologrammi ja takasivulla kallistettaessa väriä vaihtava numero.

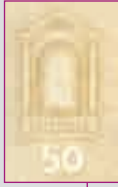
Väärentäjät keskittyvät useimmiten jäljittelemään vain tiettyjä turvatekijöitä – ja niitäkin vaihtelevalla menestyksellä. Seteleistä on siis syytä tarkistaa aina useampia turvatekijöitä tunnustelemalla, katsomalla ja kallistelemalla seteliä. TUNNUSTELEmalla voi tarkistaa sormin havaittavat turvatekijät. Osa turvatekijöistä tulee näkyviin, kun seteliä KATSOtaan valoa vasten. KALLISTELEmalla voi tarkistaa tekijät, jotka muuttavat ulkomuotoa tai vaihtavat väriä, kun seteliä katsotaan eri kulmista. Kassatyöntekijät pystyvät tarkistamaan muita turvatekijöitä yksinkertaisten laitteiden avulla. Seuraavassa esitellään kaikki julkistettut turvatekijät.

TUNNUSTELE

- *Setelipaperia:*
Oikea setelipaperi kahisee ja tuntuu lujalta.
- *Kaiverruspainatusta:*
Kaiverruspainatuksessa syntyneet kohokuviot tuntee raaputtamalla seteliä kevyesti kynnellä tai tunnustelemalla sitä sormenpäällä.

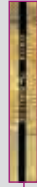
Vesileima

Katso seteliä valoa vasten. Vesileimassa on haamukuva, josta näkyy myös setelin arvo.

Turvalanka

Katso seteliä valoa vasten. Setelin poikki kulkeva turvalanka näkyy tummana viivana.

Setelipaperin tuntu

Tunnustele setelipaperia. Oikea setelipaperi kahisee ja tuntuu lujalta. Tunnustele setelin etusivua sormenpäällä. Kaiverruspainatuksessa syntyneet kohokuviot tuntuvat selvästi karheina kohtina paperissa.

Hologrammi

Kallistele seteliä. Suurissa seteleissä (50, 100, 200 ja 500 euroa) hologrammissa näkyy vuoroin setelin arvon osoittava numero, vuoroin ikkuna tai porttikäytävä.

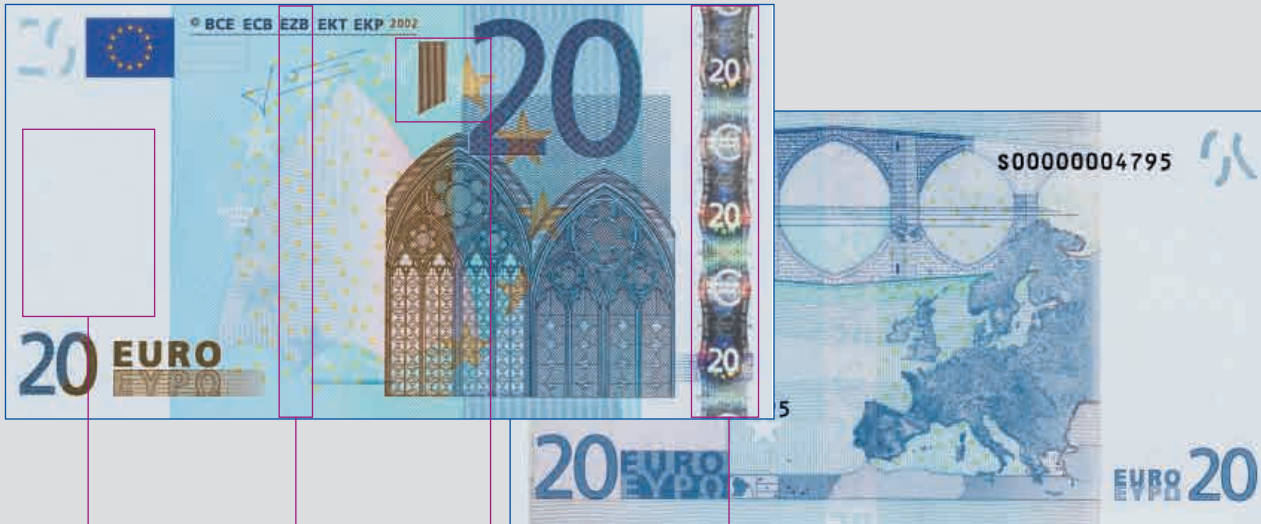
Väriä vaihtava numero

Kallistele 50, 100, 200 tai 500 euron seteliä. Setelin arvon osoittava numero takasivun alukulmassa vaihtaa väriä purppuranpunaisesta vihertävänruskeaan.

KATSO

- **Vesileimaa:**
Vesileima erottuu parhaiten, kun seteliä katsotaan valoa vasten. Kun setelin asettaa tummalle pinnalle, vesileiman vaaleat kohdat näyttävät tummemmilta. Ilmiö näkyy selvimmin vesileimassa olevan setelin arvon osoittavan numeron kohdalla.
- **Turvalankaa:**
Kun seteliä katsotaan valoa vasten, turvalanka näkyy tummana raitana. Raitaan on painettu sana "EURO" ja setelin arvon osoittava numero.
- **Valoa vasten täydentyvä numero:**
Valoa vasten katsottaessa setelin yläkulmassa molemmin puolin olevat numeron osat muodostavat yhdessä setelin arvon osoittavan numeron eli läpikohdistuskuvion.
- **Pientä rei'tystä:**
Kun seteliä katsotaan valoa vasten, hologrammissa oleva pieni rei'titys muodostaa euron tunnuksen €.

Vesileima

Katso seteliä valoa vasten. Vesileimassa on haamu-kuva, josta näkyy myös setelin arvo.

Turvalanka

Katso seteliä valoa vasten. Setelin poikki kulkeva turvalanka näkyy tummana viivana.

Setelipaperin tuntu

Tunnustele setelipaperia. Oikea setelipaperi kahisee ja tuntuu lujalta. Tunnustele setelin etusivua sormenpäällä. Kaiverruspainatuksessa syntyneet kohokuviot tuntuvat selvästi karheina kohtina paperissa.

Hologrammi

Kallistele seteliä. Pienissä seteleissä (5, 10 ja 20 euroa) hologrammissa näkyy vuoroin setelin arvon osoittava numero, vuoroin euron tunnus (€).

KALLISTELE

- *Hologrammia (50, 100, 200 ja 500 euron setelit):
Kun seteliä kallistellaan, hologrammissa näkyy vuoroin setelin arvon osoittava numero, vuoroin ikkuna tai porttikäytävä.*
- *Hologramminauhaa (5, 10 ja 20 euron setelit):
Kun seteliä kallistellaan, hologramminauhassa näkyy vuoroin setelin arvon osoittava numero, vuoroin euron tunnus €. Setelin arvo on merkitty hologrammin reunoihin hyvin pienin numeroin ja kirjaimin.*
- *Väriä vaihtavaa numeroa (50, 100, 200 ja 500 euron setelit):
Kun seteliä kallistellaan, takasivun oikean alakulman numero vaihtaa väriä purppuranpunaisesta vihertävänruskeaan.*
- *Kun seteliä kallistellaan, setelin takasivulla näkyy helmiäishohtoinen raita. Raidassa näkyvät vuorotellen setelin arvon osoittava numero ja euron tunnus €.*

TARKISTA ULTRAVIOLETTIVALOSSA

- *Ultraviolettivaloa tarvitaan seuraavien ominaisuuksien tarkistamiseen:
Ultraviolettivalossa*
 - *itse setelipaperi ei hohda*
 - *setelipaperissa olevat fluoresoivat kuidut hohtavat punaisina, sinisinä ja vihreinä*
 - *Euroopan unionin lippu on vihreä ja tähdet oransseja*
 - *EKP:n pääjohtajan allekirjoitus näkyy vihreänä*
 - *etusivun suuret tähdet ja pienet ympyrät hohtavat, samoin takasivulla kartta, sillat ja setelin arvon osoittava numero.*

TARKISTA SUURENNUSLASILLA

- *Mikrokirjoitus:
Setelin eri osissa on käytetty mikrokirjoitusta, joka näkyy suurennuslasin avulla. Painojäljen tulee olla terävää, ei sameaa.*

HYVÄ TIETÄÄ

- *Osa eurosetelien ominaisuuksista heikenee, jos seteleitä ei käsitellä asianmukaisesti. Esimerkiksi epähuomiossa pesty seteli saattaa hohtaa ultraviolettivalon alla. Aitouden voi silloin varmistaa tunnustelemalla, katsomalla ja kallistelemalla seteliä.*
- *Euroseteleissä voi olla EKP:n ensimmäisen pääjohtajan Willem F. Duisenbergin tai 1.11.2003 pääjohtajana aloittaneen Jean-Claude Trichet'n allekirjoitus. Kumpikin hyväksytään.*

LUKU 7

NYKYINEN JA TULEVA KEHITYS

Liikkeessä olevien eurosetelien määrä on lisääntynyt eurosetelien käyttöönoton eli alkuvuoden 2002 jälkeen voimakkaasti sekä määrällä että arvolla mitattuna. Vuoden 2006 lopussa huomattava osuus euroseteleistä – jopa 15 % liikkeessä olevien eurosetelien kokonaisarvosta – näytti olevan euroalueen ulkopuolella olevien hallussa. Jos suuren yleisön luottamus euroseteleihin horjuisi, se vaarantaisi myös eurosetelien aseman maksuvälineinä. EKP onkin siksi alusta lähtien seurannut rahahuollon tilannetta ja liikkeessä olevien setelien määrän ja laadun kehitystä. EKP seuraa kansallisten keskuspankkien setelivarastojen kokoa ja koordinoi tarvittaessa setelisiirtoja: mikäli jonkin maan kansallisella keskuspankilla on setelivajetta, vajaus voidaan kompensoida siirtämällä seteleitä sellaisesta kansallisesta keskuspankista, jolla on ylimääräisiä seteleitä. Näin varmistetaan, että euroseteleitä on aina riittävästi kaikkialla euroalueella ja sen ulkopuolella.

Eurojärjestelmä pyrkii paitsi takaamaan, että uudet eurosetelit ovat tasaisen hyvälaatuisia, myös varmistamaan, että liikkeeseen lasketut setelit pysyvät hyvässä kunnossa. Huonokuntoiset setelit poistetaan kierrosta, sillä käytössä kuluneet tai liikaantuneet setelit eivät esimerkiksi kelpaisi myyntiautomaatteihin. Jos näin ei tehtäisi, myös seteliväärennösten havaitseminen olisi hankalampaa. Kansallisten keskuspankkien nopeat lajittelukoneet pystyvät tarkistamaan setelien aitouden ja kunnan sekunnin murto-osassa, ja takaisin kiertoon päästetään vain sellaiset eurosetelit, jotka täyttävät yhteiset vähimmäislaatuvaatimukset. Kansalliset keskuspankit ovat tarvittaessa järjestäneet setelien palauttamisen niin, että tietyn arvoisia seteleitä palautetaan niille muita useammin, jotta kuluneet setelit saadaan poistetuksi kierrosta ajoissa.

Eurojärjestelmä seuraa myös tarkkaan liikepankkien aloitteesta tehtyjä muutoksia käteisrahan kierron organisointiin. Vuonna 2002 sovittiin setelien laatua ja aitouden tarkistamista koskevista yhteisistä vähimmäisohjeista yhdessä talletus- ja ottoautomaattien valmistajien ja Euroopan luottosektori-

yhdistysten (European Credit Sector Associations) kanssa. Talletus- ja ottoautomaatit ovat täysin automatisoituja itsepalveluautomaatteja, jotka vastaanottavat ja käsittelevät setelitalletuksia ja joista voi nostaa seteleitä. Vähimmäisohjeilla varmistetaan, että jokaisen setelin aitous ja kunto tarkistetaan luotettavasti, ennen kuin seteli luovutetaan automaatista. Joulukuussa 2004 näihin ohjeisiin sisällytettiin myös eurosetelien kiertoon palauttamista koskeva toimintamalli luottolaitoksille ja muille rahaa ammattimaisesti käsitteleville laitoksille väärennösten havaitsemista ja setelien laatuun perustuvaa lajittelua varten. Toimintamalliin sisältyy edellytyksiä, jotka pankkien ja arvokuljetusyritysten on täytettävä, kun ne palauttavat asiakkailta saamia seteleitä kiertoon joko talletus- ja ottoautomaattien tai henkilökunnan käyttämien setelinkäsittelylaitteiden kautta. Toimintamalli auttaa pienentämään entisestään riskiä, että pankit päästäisivät väärennettyjä seteleitä vahingossa takaisin kiertoon. Riskiä voidaan pienentää muun muassa antamalla pankeille ja arvokuljetusyrityksille lupa käyttää vain keskuspankin testaamia ja hyväksymiä talletus- ja ottoautomaatteja sekä setelinkäsittelylaitteita.

Euro on vakiinnuttanut asemansa hyvin, ja eurojärjestelmälle on kertynyt runsaasti kokemusta setelien ja kolikoiden käyttöönotosta ja niiden kierron hallinnasta. Tätä kokemusta hyödynnetään, kun euro otetaan käyttöön uusissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Vuodesta 2007 alkaen euro korvaa vähitellen niiden 12 maan kansalliset rahat, jotka ovat liittyneet Euroopan unioniin 1.5.2004 jälkeen. Nämä maat ovat Bulgaria, Kypros, Tšekki, Viro, Unkari, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Romania, Slovenia ja Slovakia. Slovenia liittyi euroalueeseen tammikuussa 2007 ensimmäisenä näistä maista.

Euro on vakaa valuutta ja euroseteleitä käytetään laajalti, mikä houkuttelee väärentäjiä. Liikkeessä olevien noin 11 miljardin eurosetelin joukossa väärennöksiä on kuitenkin vain häviävän pieni murtoosa.

— Euroopan keskuspankin pääjohtaja Jean-Claude Trichet toivotti Euroopan unioniin liittyneet kymmenen uutta jäsenvaltiota symbolisena eleenä tervetulleiksi Euroopan keskuspankkiin vuonna 2004.

Eurojärjestelmä pyrkii pysyttelemään väärentäjien edellä seuraamalla jatkuvasti väärennystoiminnan sekä paino- ja jäljentämisvälineiden kehitystä sekä kehittämällä uusia turvatekijöitä ja setelinvalmistustekniikoita.

Turvatekijä alkaa vanhentua heti setelisarjan liikkeeseenlaskun jälkeen – väärentäjät luonnollisesti oppivat ajan mittaan tuntemaan turvatekijät yhä paremmin. Tämän vuoksi rahaviranomaiset yleensä päivittävät setelisarjoja, kun ne ovat olleet liikkeessä muutaman vuoden.

Uuden eurosetelisarjan suunnittelutyö on itse asiaansa edennyt jo hyvän matkaa. Seteleihin tulee uusia turvatekijöitä, mutta muuten setelisarja on jatkoa nykyiselle sarjalle: setelien nimellisarvot pysyvät ennallaan, eli pienin seteli on 5 euroa ja suurin 500 euroa, ja nykyinen aihepiiri ”Euroopan aikakaudet ja tyyliuunnat” pysyy uusienkin setelien

teemana. Siten setelit tunnistaa välittömästi euroseteleiksi.

Uuden setelisarjan ensimmäisessä kehittelyvaiheessa laadittiin luettelo vaadittavista turvallisuuskriteereistä. Setelien eri käyttäjäryhmiltä on pyydetty lausuntoa pyrittäessä kehittämään helppokäyttöisiä seteleitä, joita on helppo käsitellä mm. kaupoissa ja joiden aitous on helppo tarkistaa sekä paljaalla silmällä että koneellisesti. Teollisen tuotteistamisen vaiheessa testataan turvatekijöiden laatua, kuten kulutuskestävyyttä, ja niiden soveltuvuutta laajamittaiseen tuotantoon.

Uuden eurosetelisarjan kehittäminen ja valmistaminen vie aikansa, ja uudet setelit lasketaan liikkeeseen vähitellen usean vuoden kuluessa. Liikkeeseenlaskun aikataulu riippuu uusien turvatekijöiden saatavuudesta ja seteliväärennöstilanteesta. Ensimmäisten uusien eurosetelien odotetaan tulevan käyttöön vuosikymmenen lopulla.

© Euroopan keskuspankki, 2007

KÄYNTIOSOITE
Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main, Germany

POSTIOSOITE
Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main, Germany

PUHELINNUMERO
+ 49 69 1344 0

INTERNET
www.ecb.europa.eu

FAKSI
+49 69 1344 6000

TELEKSI
411 144 ecb d

KUVAT
Deutsche Bundesbank
European Community
European Central Bank

ISBN: 978-92-899-0326-4 (verkkojulkaisu)

